

ARJEN HYVINVOINNISTA KOTOUTUMISEEN

Anniina Teräs-Kuja-Halkola

Pro gradu-tutkielma

Sosiaalityö/maisteriohjelma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Kevät 2017

Tiivistelmä

ARJEN HYVINVOINNISTA KOTOUTUMISEEN

Anniina Teräs-Kuja-Halkola

Sosiaalityö/ maisteriohjelma

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto/ Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, sosiaalityö

Ohjaaja: yliopistonlehtori YTT Johanna Hiitola

75 sivua, 3 liitettä

Kevät 2017

Tämän pro gradu-tutkielman tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millaisista osatekijöistä maassa jo pidemmän aikaa asuneiden maahanmuuttajien hyvinvointi arjessa muodostuu. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimivat käsitteet arjen kansalaisuus ja hyvinvointi arjessa. Tutkielmassa sitoudutaan fenomenologiseen viitekehykseen, jolle ominaista on tutkijan kiinnostus ja halu kuulla, ymmärtää ja tavoittaa yksilön inhimillistä ja elettyä kokemusta. Sosiaalityön perimmäinen idea on kuunnella asiakkaiden kokemuksia ja vastata tarpeeseen. Tutkimalla maahanmuuttajien omia kokemuksia heidän elämästään arjesta, voidaan saada arvokasta tietoa, jonka avulla kotouttamista ja maahanmuuttajasosiaalityötä voidaan kehittää. Tutkielman aihe on hyvin ajankohtainen, koska Suomeen on saapunut vuosina 2015–2016 ennätysmäärä maahanmuuttajia.

Tutkielman aineisto koostuu yhteensä yhdeksästä maahanmuuttajan haastatteluista. Haastatteluista seitsemän on aiemmin kerätty eri tutkimustarkoitukseen ja tätä tutkielmaa varten tehtiin kaksi teemahaastattelua. Aineiston analyysissä käytetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jossa aineistosta löytyneitä arjen kansalaisuutta ja hyvinvointia kuvaavia kokemuksia peilataan Erik Allardtin hyvinvointiteorian kolmeen hyvinvoinnin ulottuvuuteen, joita ovat elintaso (*having*), yhteisyyssuhteet (*loving*) ja itsensä toteuttaminen (*being*).

Fenomenologiselle tutkimukselle ominaisesti tämän tutkielman tulokset auttavat ymmärtämään maahanmuuttajien arkea ja sitä, mistä heidän hyvinvointi arjessa muodostuu. Haastateltavien kokemukset asettuivat hyvinvoinnin ulottuvuuksiin. *Elintasosta* kertoessaan haastateltavat korostivat viihtyvänsä turvallisessa Suomessa. Moni haastateltavista kertoi taloudellisen tilanteensa olevan heikko. *Yhteisyyssuhteet* näyttäytyivät haastateltaville tärkeinä uuden kotimaan kielen ja kulttuurin oppimisen sekä yhteisen ymmärryksen löytymisen kautta. Haastateltavat olivat kokeneet usein lähtömaan yhteisöllisemmäksi. Positiivisiksi asioiksi yhteisöllisyydestä puhuttaessa nimettiin läheisen apu, varsinkin lasten hoidossa. Negatiivisiksi asioiksi yhteisöllisyydestä puhuttaessa mainittiin yhteisön tai suvun liika kontrollointi. *Itsensä toteuttamisesta* kerrottaessa puhuttiin siitä, miten lapsille toivottiin parempaa tulevaisuutta kuin mitä itsellä on ollut. Itsensä toteuttamista tapahtui koulutuksen ja työn kautta. Huomion arvoista on, että työnteosta ja perheenyhdistämisestä puhuttiin jokaisessa hyvinvoinnin ulottuvuudessa.

Avainsanat: maahanmuuttaja, hyvinvointi, arjen kansalaisuus, kotoutuminen

Sisällys

Tiivistelmä	2
1. JOHDANTO	4
2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA	6
2.1 Suomi maahanmuuton kohdemaana	6
2.2 Kotoutuminen	8
3. AIEMMAT TUTKIMUKSET	12
4. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	21
4.1 Arjen kansalaisuus	21
4.2 Hyvinvointi arjessa	23
4.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	26
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
5.1 Kokemus tutkimuskohteena	28
5.2 Aineiston hankinta	30
5.3 Aineiston esittely	32
5.4 Aineiston analyysi	33
6. EETTISET KYSYMYKSET	36
6.1 Tutkimuksen eettisyys	36
6.2 Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa	38
7. MAAHANMUUTTAJIEN KOKEMUKSIA ARJESTA JA HYVINVOINNISTA	41
7.1 Elintaso (Having)	41
7.2 Yhteisyyssuhteet (Loving)	44
7.3 Itsensä toteuttaminen (Being)	54
8. JOHTOPÄÄTÖKSET	60
9. POHDINTA	65
LÄHTEET	68
LIITE 1, suostumuslomake	76
LIITE 2, haastattelun runko	77
LIITE 3, haastattelujen koodit	78

1. JOHDANTO

Tutkielmani tavoitteena on saada tietoa siitä, millaisista osatekijöistä maassa jo pidemmän aikaa asuneiden maahanmuuttajien hyvinvointi arjessa muodostuu. Hyvinvoinnilla on vaikutusta siihen, miten arki koetaan ja miten arjen kansalaisuus toteutuu. Sekä hyvinvointi että arjen kansalaisuus taas saattavat vaikuttaa siihen, miten maahanmuuttaja kotoutuu uuteen yhteiskuntaan ja maahan.

Tutkielmani aihe on hyvin ajankohtainen, koska Suomeen on saapunut ennätysmäärä maahanmuuttajia turvapaikanhakijoina vuonna 2015. Aihe on myös itseäni työni kautta koskettava. Työskentelen itse pienen kaksikielisen paikkakunnan sosiaalitoimistossa sosiaalityöntekijänä. Paikkakunnallamme sijaitsee SPR:n pakolaisten vastaanottokeskus ja osa oleskeluluvan saaneista pakolaisista jää paikkakunnalle asumaan oleskeluluvan saatuaan, jolloin heistä tulee sosiaalityön asiakkaita. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on auttaa heitä kotoutumaan ja heille laaditaan yhteistyössä TE-toimiston kanssa kotoutumissuunnitelma. Itselläni maahanmuuttajien kanssa työskennellessä on halu kehittää kotoutumista enemmän maahanmuuttajien tarpeita vastaavaksi. Vaikka omat kokemukseni maahanmuuttajista liittyvät pitkälti yhteen maahanmuuttajaryhmään eli pakolaisiin, tutkielmani kohderyhmänä ovat kaikki maahanmuuttajat.

Tutkielmani lähtökohtana on oma ajatukseni siitä, että yksilöllä on tarvetta kokea jonkin verran hyvinvointia omassa arjessaan voidakseen kotoutua uuteen ympäristöön, yhteiskuntaan ja uuteen kotimaahan. Tutkielmaani ohjaavat keskustelut arjen kansalaisuudesta ja hyvinvoinnista arjessa. Arjen hyvinvointia on yksilön tyytyväisyys omaan arkeensa (Raijas 2011, 260). Arjen kansalaisuuden toteutuminen taas liittyy siihen, miten yksilö kokee voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä. Arjen kansalaisuudessa ei ole niinkään kyse oleskeluluvassa olevasta statuksesta, vaan enemmänkin siitä, miten yksilö kokee kuuluvansa ja voivansa vaikuttaa ympäristöönsä ja yhteiskuntaan, jossa parhaillaan elää. (Vuori 2015, 395.)

Tutkielmani aineisto koostuu yhteensä yhdeksästä maahanmuuttajien yksilö- ja ryhmähaastattelusta. Haastatteluaineistosta seitsemän haastattelua sain valmiina käyttöni ja

lisäksi toteutin itse kaksi teemahaastattelua. Valmiina saamani aineiston osa oli kerätty aiemmin eri tutkimusta varten. Teemahaastatteluissa koetin tavoittaa maahanmuuttajien omia aitoja kokemuksia arjesta.

Aineiston analyysin suoritan teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Tutkielmani analyysiosiossa teemoittelen aineistoni mukailleen Erik Allardtin hyvinvointiteoriaa, jossa hän jakaa hyvinvoinnin elintasoon (*having*), yhteisyysuhteisiin (*loving*) ja itsensä toteuttamiseen (*being*).

Tutkielmani noudattaa fenomenologiselle tutkimukselle ominaista ajatusta siitä, että maahanmuuttajien omilla kokemuksilla on merkitystä. Sosiaalityön perimmäinen idea on kuunnella asiakkaiden kokemuksia ja vastata tarpeeseen. Tutkimalla maahanmuuttajien omia kokemuksia heidän elämästään arjesta, voidaan saada arvokasta tietoa, jonka avulla myös kotouttamista ja maahanmuuttajasosiaalityötä voidaan kehittää. Tutkielmastani saattavat hyötyä hyvinvointityötä tekevät, kotoutumisen kehittämistyötä tekevät sekä kotoutumassa olevat ja vielä Suomeen tulevat maahanmuuttajat.

Suomalaisissa tutkimuksissa käsitteellä maahanmuuttaja tarkoitetaan yleensä ulkomailta Suomeen muuttanutta henkilöä, joka aikoo jäädä asumaan tai asuu pitkään Suomessa pitkään. Maahanmuuttajalla saatetaan tarkoittaa myös toisen polven maahanmuuttajaa eli henkilöä, joka on syntynyt Suomessa ja jonka vanhemmat tai vanhempi on aikoinaan muuttanut Suomeen ulkomailta. (Väestöntutkimuslaitos.) Tässä tutkielmassa kutsun maahanmuuttajiksi henkilöitä, jotka ovat asuneet Suomessa jo pitkään tai vähintään kotoutumisajan eli kolme vuotta oleskeluluvan saatuaan.

Aineistosta löytyi kielikuva, joka oli mielestäni hyvin keskeinen ajatellen tämän tutkielman tavoitetta. Haastateltava puhui kielikuvassa siitä, miten on itse ”*oman lautasensa keskellä*”. Tutkijana jäin pohtimaan mitä lautasella tulisi olla tai mistä palasista lautasen tulisi koostua, jotta se tukisi parhaiten maahanmuuttajien hyvinvointia, arjen kansalaisuutta ja kotoutumista. Aineistoni antaa vastauksia myös tähän kysymykseen, joka olisi voinut olla tämän tutkielman tutkimuskysymys.

2.TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa kerron lyhyesti maahanmuutosta Suomeen viimeisen viiden vuoden ajalta. Toisessa alaluvussa kerron kotouttamisesta, jota ohjaa Suomessa laki kotoutumisen edistämisestä. Vaikka alaluvussa keskitytään enemmän kotoutumislain ohjaamaan kotouttamiseen, tapahtuu kotoutumista yhteiskunnassa kaikkialla, missä on maahanmuuttajia, myös lain määrittelemien paikkojen ulkopuolella.

2.1 Suomi maahanmuuton kohdemaana

Laaja maahanmuutto Suomeen on suhteellisen uusi ilmiö, joka yleistyi 1990-luvulla, jolloin Suomi alkoi vastaanottaa pakolaisia vuosittain. Sitä ennen maahanmuutto oli keskittynyt lähinnä vain perhe- ja työperustaiseen muuttoon. Maahanmuutto oli 1990-luvulla jo tutumpi ilmiö monelle muulle Euroopan maalle, joihin muutti enimmäkseen työperäisiä maahanmuuttajia. Suomesta on aikoinaan enemmän lähdetty töitä ja onnea etsimään esimerkiksi Amerikkaan 1800-luvun lopulta aina 1900-luvun alkupuoleen saakka. Suomalaisia lähti myös suurin joukoin siirtolaisiksi Ruotsiin 1960-luvulla töitä tekemään. Sekä Amerikassa että Ruotsissa asuu edelleen paljon siirtolaisia ja heidän jälkeläisiään. (Alitolppa-Niitamo 2005. 7–8)

Suomeen muutti 1990-luvulla keskimäärin 13 000 ulkomaalista henkilöä vuosittain. Maahanmuuttajien määrät lisääntyivät 2000-luvulla ja viimeisten vuosien aikana on Suomeen muuttanut noin 30 000 ulkomaalaista henkilöä vuosittain. (Väestöliitto.fi) Tilastokeskuksen tilastojen mukaan vuonna 2012 Suomeen muutti yhteensä 31 280 ulkomaalaista henkilöä, joista suurin osa, 16 340 henkilöä, saapui Suomeen EU: alueelta. Tämä vuosi ja maahanmuuttaja määrä jäävät Suomen historiaan, koska maahanmuuttajien määrä oli suurin koskaan siihen asti Suomen itsenäisyyden aikana. Suomessa asui vuonna 2012 noin 195 500 maahanmuuttajaa eli 3,6 prosenttia koko Suomen väestöstä oli maahanmuuttajia. (Sisäasiainministeriö - Maahanmuuton vuosikatsaus 2012, 3.)

Vuonna 2014 Suomessa asui 219 700 ulkomaan kansalaista, joka vastasi neljää prosenttia koko Suomen väestöstä. Vaikka Suomen mittakaavassa maahanmuutto oli lisääntynyt, asui Suomessa edelleen paljon vähemmän ulkomaalaisia henkilöitä kuin muissa läntisen Euroopan maissa. Maahanmuuttajista suurin osa, 65 prosenttia, asuttivat Suomen kymmentä suurinta kuntaa. Suurin osa maahanmuuttajista asui Helsingissä, jossa 8,4 prosenttia väestöstä koostui maahanmuuttajista. (Väestöliitto.fi) Maahanmuutto virasto myönsi ensimmäisen oleskeluluvan vuonna 2014 yhteensä 20371 ulkomailta Suomeen muuttaneelle henkilölle. Perhesiteiden perusteella myönnettiin yhteensä 6774 oleskelulupaa, opiskelun perusteella 5611 oleskelulupaa ja työn perusteella 5062 oleskelulupaa. Suomesta turvapaikkaa hakeneille henkilöille myönnettiin 1346 oleskelulupaa. Suurin osa turvapaikkaa hakeneista henkilöistä tulivat Irakista, Somaliasta, Ukrainasta, Afganistanista tai Venäjältä. (Maahanmuuttovirasto 2014 tilastot.)

Vuonna 2015 maahanmuuttovirasto myönsi ensimmäisen oleskeluluvan yhteensä 20 709 henkilölle. Eniten oleskelulupia myönnettiin, kuten edellisenäkin vuonna, perhesiteen (6036), opiskelun (5869) tai työn (5436) perusteella. Suomeen saapui vuonna 2015 suuri määrä, yhteensä 32 476 turvapaikanhakijaa, joista 20 485 henkilöä oli irakilaisia. Turvapaikan perusteella myönnettiin yhteensä 1879 oleskelulupaa. (Maahanmuuttovirasto 2015 tilastot.)

Vuonna 2016 tai tarkemmin ajalla helmikuu 2016 - tammikuu 2017 maahanmuuttovirasto myönsi ensimmäisiä oleskelulupia yhteensä 21 337 maahanmuuttajalle. Perhesiteen perusteella myönnettiin 8088 oleskelulupaa, opiskelun perusteella 6604 oleskelulupaa ja työn perusteella 5979 oleskelulupaa. Turvapaikkaa Suomesta haki yhteensä 27 831 ulkomaalaista henkilöä, joista 7806 henkilöä sai maahanmuuttovirastolta myönteisen päätöksen turvapaikasta. Eniten turvapaikan hakijoita oli Irakista, Afganistanista, Syyriasta ja Somaliasta. (Maahanmuuttovirasto, tilastot 2/2016 – 1/2017.)

2.2 Kotoutuminen

Kotoutumisen kansainvälinen käsite integraatio on johdettu aikanaan latinankielen sanasta integer, joka tarkoittaa eheää. Sana kotoutuminen on suomenkieleen vakiintunut 1.5.1999, jolloin astui voimaan laki maahanmuuttajien kotouttamisesta (493/1999). (Mammon 2010, 12.) Lain määritelmässä erotetaan toisistaan kotoutuminen ja kotouttaminen. Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan kehittymistä vuorovaikutuksessa, jonka tarkoituksena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten tai muiden toimijoiden toimenpiteitä tai palveluja, joilla koetetaan tukea maahanmuuttajan kotoutumista (Laki kotoutumisen edistämisestä, §3, 30.12.2010/1386). Laki kotoutumisen edistämisestä asettaa kunnille vastuun pakolaisten kotouttamisesta suomalaiseen yhteiskuntaan (Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 9–15).

Maahanmuuttajien kotoutuminen tapahtuu yksilöllisesti ja myös sen kesto on hyvin yksilöllistä, eikä kotoutumisprosessilla ole yksilön näkökulmasta selkeää alku- tai loppupistettä. (Vuori 2012, 235). Kotoutumiseen vaikuttaa kotoutumassa olevan yksilön suhde omaan yhteisöönsä ja hänelle uuden yhteiskunnan instituutioihin (Vuori 2012, 235). Kotoutuminen on maahanmuuttajien uuteen maahan ja yhteiskuntaan asettumista ja kulttuuriin sekä uusien toimintatapojen omaksumista. Uuden maan toimintatapojen omaksuminen on sopeutumista uuteen yhteiskuntaan. Sopeutuminen on prosessi, joka koostuu monista muutoksista, joihin ihminen joutuu kohdatessaan uusia tilanteita. Maahanmuuttajan sopeutuminen uuteen kotimaahan edellyttää jonkinlaista tasapainoa siihen, mitä vanhan kotimaan tapoja toimia saa sovitettua uudessa kotimaassa arkeensa. Maahanmuuttajan sopeutumista uuteen kotimaahansa edesauttaa joustava ja turvallinen sosiaalinen verkosto. Myös viranomaisten asiallinen ja joustava kohtaaminen on maahanmuuttajalle tärkeä tekijä, joka auttaa heitä sopeutumaan. (Al-Baldawi 2014, 41.)

Berryn (2011) mukaan kotoutuminen eli integroituminen uuteen yhteiskuntaan on mahdollista, kun yhteiskunnassa hyväksytään ja arvostetaan kulttuurista monimuotoisuutta. Kotoutumista parhailaan tapahtuu, kun kulttuurinen monimuotoisuus nähdään yhteiskunnan voimavarana eikä haittana. Toisena tärkeänä kotoutumista edistävänä tekijänä on oikeudenmukaisuuden lisääntyminen siten, että jokaisella yhteiskunnan jäsenellä on

samanlaiset mahdollisuudet osallistua osana isompaa yhteiskuntaa. (Berry 2011, 2.15–2.16.) Kotoutumisella tarkoitetaan vähemmistön lisääntyvää vuorovaikutusta enemmistön eli yleensä valtaväestön kanssa. Ideaalissa kotoutumisprosessissa molemmat osapuolet oppivat jotain toistensa kulttuureista, arvoista ja tavoista. (Pyykkönen 2007, 38.)

Kotouttamistyön toteuttamista ohjaa laki maahanmuuttajien kotouttamisesta. Lakia uudistettiin vuonna 2011, jolloin kaikki oleskeluluvan Suomesta saaneet saivat oikeuden kotoutumista tukeviin palveluihin. Lain tarkoituksena on ”tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken”. (Laki kotoutumisen edistämisestä §1, 30.12.2010/1386.)

Kotoutumisaikana maahanmuuttajien odotetaan oppivan uusia tietoja, taitoja ja toimintatapoja, joiden avulla he voivat osallistua aktiivisesti uuden kotimaansa elämänmenoon. Viranomaistahojen, kuten TE-toimiston ja sosiaalityön, sekä kotoutumistoimien on tarkoitus auttaa maahanmuuttajia kotoutumaan. Kielen, suomenkielen tai ruotsinkielen, oppiminen on yksi tärkeimpiä kotoutumista edistäviä tekijöitä. (Sisäministeriö – kotoutuminen.) Kotoutuminen voidaan nähdä myös kotoutumisen esteiden, kuten esimerkiksi puutteellisen kielitaidon, raivaamisena tai poistamisena. Kotouttaminen on tavoitteellista työtä, jonka tulisi helpottaa maahanmuuttajan työllistymistä ja yhteiskunnan toimijaksi pääsemistä. (Ager & Strang. 2008, 184–185.)

Maahanmuuttajan saatua oleskelulupa Suomeen, voi joko TE-toimisto tai kunta käynnistää alkukartoituksen maahanmuuttajalle. Alkukartoituksen järjestämisvastuu on Te-toimistolla, mikäli maahanmuuttaja on työtön työnhakija. Kunnan sosiaalityöntekijä tekee alkukartoituksen silloin, jos maahanmuuttaja on toimeentulotuen hakija tai muuten ilmaisee haluavansa alkukartoitusta tai sosiaalityöntekijän tietoon muutoin saatetaan tarve alkukartoituksen järjestämisestä. Alkukartoituksen perusteella arvioidaan, tarvitseeko maahanmuuttaja kotoutumissuunnitelmaa. (Laki kotoutumisen edistämisestä §10, 30.12.2010/1386.)

Maahanmuuttajan yksilöllinen kotoutumissuunnitelma tehdään yhteistyössä TE-toimiston, kunnan ja maahanmuuttajan kesken, mikäli alkukartoituksesta on ilmennyt tarve sen laatimiseen. Kotoutumissuunnitelman tarpeen arviointi perustuu siihen, katsotaanko maahanmuuttajan tarvitsevan kotoutumiskoulutusta, opiskelua tai muita toimenpiteitä kotoutumisensa tueksi. Kotoutumissuunnitelmaan kirjataan kaikki toimenpiteet ja palvelut, joilla maahanmuuttajan kotoutumista tuetaan. (Laki kotoutumisen edistämisestä §11, 30.12.2010/1386.)

Maahanmuuttajilla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan pääsääntöisesti kolme vuotta ensimmäisen kotoutumissuunnitelman allekirjoituksesta lähtien (Työ- ja elinkeinoministeriö – kotouttaminen). Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan oikeus, mutta siihen sisältyy myös velvollisuuksia. Maahanmuuttajan on sitouduttava noudattamaan suunnitelmassa sovittua. Mikäli maahanmuuttaja ei ilman pätevää syytä noudata sovittuja toimia tai kieltäytyy kokonaan kotouttamissuunnitelman teosta, rajoittaa se hänen oikeuttaan työttömyysetuuteen eli kotoutumistukeen¹ ja saattaa alentaa hänen toimeentulotukeaan, kuten työttömyysturvalaissa ja toimeentulotukilaissa säädetään. (Laki kotoutumisen edistämisestä §17, 30.12.2010/1386.) Kotouttamisen voidaan katsoa olevan asiakkaan sosiaalinen oikeus, joka muodostaa siteen maahanmuuttajan ja julkisen vallan välille (Vuori 2012, 239).

Maahanmuuttajien kotouttaminen on sosiaalista toimintaa, jolla koetetaan tukea maahanmuuttajan pääsemistä osaksi uutta yhteiskuntaa, uudessa maassa. Kotouttaminen on maahanmuuttajien tukemista taloudellisesti sekä heidän ohjaamista arjessa toimimiseen heille vieraassa yhteiskunnassa. Kotouttaminen on maahanmuuttajan sosiaalinen oikeus. (Vuori 2015, 395.) Kotouttamistyö on tiedon jakamista ja ohjausta, psykososiaalista tukemista, kielellistä tukemista, fyysistä huolenpitoa, kulttuuristen kohtaamisten järjestämistä ja yhteiskunnallista vaikuttamista (Vuori 2015, 398–401). Kotouttamista tapahtuu myös muissa kuin lain määrittelemissä paikoissa. Kotoutumista toteuttavat kaikki tahot, jotka työssään tapaavat maahanmuuttajia. (Vuori 2012, 239–240.) Sotkasiira (2017, 122) puhui artikkelissaan kotouttamisen kentästä, jossa eri toimijat tekevät kotouttamistyötä eri laisin tavoin. Hänen mukaan kotouttamisen kentäksi voidaan määritellä paikat, tilanteet

---

¹ Kotoutumistuki on työmarkkinatukeen verrattava etuus, jota maksetaan maahanmuuttajalle kotoutumisajalta.

ja olosuhteet, joissa maahanmuuttajat eli ”kotoutujat” ovat vuorovaikutuksessa ”kotouttajien” kanssa.

Maahanmuuttajan kotoutumista on huomattu edistävän työllistyminen uudessa kotimaassa. Työllistyminen lisää tunnetta autonomiasta ja antaa mahdollisuuden taloudelliseen riippumattomuuteen. Maahanmuuttajalla on paremmat mahdollisuudet työllistyä, mikäli hän omaa hyvän koulutuksen ja hänelle on kertynyt työkokemusta lähtömaastaan. Työllistyminen yksistään ei kuitenkaan määrittele sitä miten hyvin tai nopeasti maahanmuuttaja kotoutuu uuteen yhteiskuntaan. (Al-Baldawi 2014, 41–42.)

Kaikilla mailla on oma historia ja kehityskulkunsa. Maahanmuuttajilla ei ole historiallista perspektiiviä suhteessaan uuteen maahan. He tai heidän esi-isänsä eivät ole olleet rakentamassa nykyistä uudessa kotimaassa vallitsevaa yhteiskuntaa. Heidän on kuitenkin osattava sopeutua ja sitoutua noudattamaan nopeasti uuden kotimaansa sääntöjä, eikä se tapahdu ihan hetkessä tai helposti. (Al-Baldawi 2014, 98.) Kotoutuminen on alati muuttuva ja elävä prosessi, joka on aina sidoksissa aikaan ja paikkaan, jossa sitä toteutetaan (Pyykkönen 2007, 121).

3. AIEMMAT TUTKIMUKSET

Aiempiä tutkimuksia maahanmuuttoaiheesta on tehty runsaasti niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Sosiaalityön näkökulmastakin tutkimusta on paljon. Tähän tutkielmani aiemmat tutkimukset lukuun valitsin tutkimuksia, jotka liittyvät maahanmuuttajien kotoutumiseen. Näissä tutkimuksissa käsitellään kotoutumista maahanmuuttajien näkökulmasta, kotoutumisjärjestelmän ja kotoutumistyötä tekevien näkökulmasta. Aiempaa tutkimusta etsiessäni törmäsin niin sanottuun runsauden pulaan. Tutkimusta löytyi paljon ja niiden rajaaminen osoittautui haastavaksi työksi. Aiempia tutkimuksia lukiessani pidin mielessäni tämän tutkielman teoreettista viitekehystä, arjen kansalaisuutta ja hyvinvointia arjessa.

Jaana Vuori (2012) analysoi artikkelissaan erilaisia tapahtumia, joiden kautta maahanmuuttajien osallisuuden ja kuulumisen kokemukset mahdollistuvat tai vaikeutuvat. Vuori tarkastelee kotouttamisen käsitettä laajemmin kuin lain näkökulmasta. Vuoren mukaan kotouttamista tapahtuu kaikissa paikoissa, joissa maahanmuuttajat asioivat, kun taas lain mukaan kotouttamistyö kuuluu työvoimaviranomaisille ja sosiaalityöntekijöille. Vuoren tutkimuksesta kävi ilmi, että ammattilaiset kategorisoivat asiakkaat eri etnisiin tai kansallisiin ryhmiin. Ammattilaiset tiedostivat, että kategorisoinnin lisäksi asiakkaisiin yksilöinä tutustuminen on välttämätöntä, jotta työssä voi onnistua. Tutkimukseen osallistuneiden ammattilaisten mukaan asiakkaan tausta eli eletty elämä vaikuttaa myös siihen, miten kotoutuminen sujuu. Ammattilaisille maahanmuuttajuus oli eräänlainen ryhmäidentiteetti, joka ei kuitenkaan vielä kerro siitä, millaisia ihmisiä maahanmuuttajiin kuuluu. Tällainen ryhmäidentiteetti antaa tilaa ihmisten välisille erilaisuuksille.

Kotoutumiseen liittyviä ongelmia ei Vuoren (2012) mukaan osata nähdä suomalaisen yhteiskunnan tai viranomaiskäytäntöjen epäonnistumisena, vaan ongelmat liitetään usein kulttuurien eroavaisuuksiin. Tutkimuksen perusteella nykyisellä kotoutumispolitiikalla tuotetaan sukupuoleen ja perheasemaan liittyviä ongelmia. Sukupuoleen ja perheasemaan liittyviin asioihin ei ole kiinnitetty huomiota kotouttamispolitiikassa. Kotouttamistyötä ei myöskään edistä vaikeneminen rasismista. Rasismin torjunta on nostettu keskusteluun hallituksen lakiesityksissä, mutta itse laissa ei ole mainittu sanaakaan rasismista.

Tutkimuksessa todetaan, että nykyinen kotoutumislaki ja kotouttamisen käytännöt suosivat yksilöllisiä kotoutumisprosesseja, joissa asiakkaan ongelmat kohdataan yksilöllisesti. Vaihtoehtona saattaisi toimia yhteisöllisempi työote, jossa voisikin korostua ongelmien rakenteellisuus. Tällaisella yhteisöllisellä työotteella on kuitenkin tällä hetkellä heikko pohja suomalaisessa yhteiskunnassa. Kansalaistoiminnalla eri muodoissaan ei ole tällä hetkellä tarpeeksi tunnustettua paikkaa kotouttamistyössä.

Jaana Vuori (2015) kysyy toisessa artikkelissaan, mitä puolia maahanmuuttajien kotouttamisessa on, kun sitä toteuttavat viranomaiset, ammattilaiset sekä kansalaisjärjestöt. Arjen kansalaisuus käsitteellä hän tarkoittaa yksilön oikeuksien toteutumista, erilaisten osallisuuden ja kuulumisen mahdollisuuksia ja kokemuksia. Maahanmuuttajan kotouttaminen ja hänen arjen kansalaisuuden rakentuminen edellyttää kaikilta kotoutumistyötä tekeviltä ammattiryhmiltä ja järjestöiltä tiedon jakamista, ohjausta, huolenpitoa, tukemista ja kohtaamista.

Tiina Sotkasiira ja Ville-Samuli Haverinen (2014) ovat tehneet tapaustutkimuksen Lieksan somalialaisista maahanmuuttajista. He tutkivat Lieksaan asumaan asettuneiden somalialaisten kokemuksia ja tilannetta suhteessa Suomessa valitseviin lakeihin. Tutkimuksen aineistoa he keräsivät Pohjois-Karjalan alueelta havainnoimalla ja haastatteleamalla henkilöitä, jotka osallistuivat somalien kotouttamiseen. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnettiin dokumentti- ja media-aineistoja. Tutkimuksesta selvisi, että somalien kansalaisoikeuksia ja asukkaan oikeuksia kyseenalaistettiin tai jopa vastustettiin. Aineistosta nousi esiin kaiken muotoista syrjintää, joka johtaa toiseuden kokemuksiin. Toisaalta aineistosta kävi ilmi, että Lieksan somalit eivät ole kunnallistasolla ainoastaan sivustaseuraajia, vaan pyrkivät olemaan aktiivisia vaikuttajia. Tutkimuksen tuloksena voitiin todeta, että somalien sopeutumisprosessi Lieksaan on ollut kuin hajanainen nyrkkeilyottelu, jossa osa asukkaista puolustaa heitä ja osa asukkaista on voimakkaasti heitä vastaan.

Mediassa on käyty paljon keskustelua Lieksan somaleista. Lain mukaan heillä on samat oikeudet asumiseen, turvallisuuteen ja sosiaaliturvaan kuin kaikilla muillakin Suomessa asuvilla. Lain mukaan heillä on oikeus myös äänestää kunnallisvaaleissa ja olla poliittisesti aktiivisia. Todellisuudessa heidän oikeuksiaan kuitenkin koko ajan kyseenalaistetaan, varsinkin sosiaalisessa mediassa. Heidän väitetään vievän työt suomalaiselta valtaväestöltä, he eivät osaa asua taloyhtiöissä sääntöjen mukaisesti, he saavat paremmin varustellut

asunnot kuin kanta suomalaiset ja sosiaalityöntekijät suosivat heitä. Nämä sosiaalisessa mediassa esiintyvät väitökset perustuvat pääasiallisesti väärin tietoihin ja juoruihin, joilla ei ole mitään todellisuusperää. Nämä juorut kuitenkin vaikuttavat Lieksan somalien arkeen ja siihen, miten heihin suhtaudutaan. Varsinkin pienillä paikkakunnilla korostuu se, että yksittäisillä asukkaillakin voi olla valtavasti valtaa vaikuttaa siihen kenet hyväksytään ja kenelle annetaan mahdollisuus arjen kansalaisuuteen ja kenelle ei. (Sotkasiira & Haverinen 2014.)

Miika Pyykkönen (2007, 9–13) tarkasteli artikkeliväitöskirjassaan maahanmuuttajien integroitumista ja kansalaistumista maahanmuuttajien yhdistystoiminnan näkökulmasta. Tutkimuksen hän toteutti Tampereella ja Jyväskylässä. Pyykkösen (2007, 120–121) tutkimus osoitti, että rekisteröityjen yhdistysten kautta maahanmuuttajille avautui mahdollisuuksia yleisesti hyväksyttävästi osallistua ja vaikuttaa suomalaiseen yhteiskuntaan. Tutkimuksen mukaan yhdistykset olivat usein monikulttuurisia. Toisaalta jotkut yhdistykset pyrkivät voimakkaasti säilyttämään jäsentensä lähtömaan kulttuuriperinteitä ja identiteettiä. Toiset yhdistykset taas koettivat yhdistää ja edistää jäsentensä suomalaistumista samalla, kun pitivät oman lähtömaan kulttuurin ja identiteetin säilyttämistä myös tärkeänä. Pääsääntöisesti yhdistykset kokivat tärkeiksi jäsentensä kotouttamisen suomalaiseen yhteiskuntaan ja samalla jäsentensä siteiden vahvistamisen maahanmuuttajayhteisöihin.

Marja Peltola (2014, 11) tarkasteli väitöskirjassaan, millaiseksi maahanmuuttajaperheiden jäsenet kuvailevat ja tulkitsevat oman perheensä suhteessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Maahanmuuttajataustaisia perheitä kuvataan julkisessa keskustelussa yhteisöllisemmiksi kuin suomalaisia perheitä. Julkisessa keskustelussa yhteisöllisyys ymmärretään usein sekä positiiviseksi että negatiiviseksi asiaksi. Positiivisena seikkana saatetaan nähdä perhesiteiden tiivys ja negatiivisena asiana perheiden vaalimat perinteet ja perheenjäsenten vahva kontrollointi, jotka saattavat aiheuttaa ristiriitatilanteita. Maahanmuuttajaperheiden hyvinvoinnin ajatellaan usein liittyvän juuri siihen, miten he pystyvät sovittamaan yhteen oman kulttuurin ja kotoutumisen perheen sisäisesti. Tutkimuksessaan Peltola (emt., 11–12) ei halua asettaa vastakkain maahanmuuttajaperheitä ja suomalaisia perheitä, vaan näkee perheet yhteisinä, joiden hyvinvointiin, käytäntöihin ja resursseihin vaikuttavat perheen sisäisten tekijöiden lisäksi myös yhteiskunnalliset rakenteet.

Peltola (2014, 111) totesi aineistonsa pohjalta, että hänen haastattelemillaan nuorilla on mahdollisuus aikanaan saavuttaa yhteiskunnassa parempi sosioekonominen asema kuin heidän vanhemmillaan, mikäli he toteuttavat koulutukselliset tavoitteensa. Monet maahanmuuttajavanhemmat kertoivatkin asuvansa Suomessa, jotta lapset saisivat opiskella ja heillä olisi mahdollisuus parempaan elämään kuin vanhemmilla. Peltola (emt., 268–281) totesi haastattelemiensa vanhempien kuvanneen lähtömaassa omanneensa keskiluokkaisen taustan, joka oli ristiriidassa heidän Suomessa omaavaansa sosioekonomiseen asemaansa, jossa muun muassa perheen taloudellinen tilanne on haavoittuva. Tutkimuksen mukaan vanhemmat halusivat lapsilleen parempaa elämää kuin heillä itsellään oli ollut. Tutkimuksen tuloksena selvisi, että kotoutumisen näkökulmasta perheiden hyvinvoinnin huomioiminen on tärkeää. Hyvinvointi on riippuvaista koko suhdeverkostosta ja yhteiskunnasta, johon perhe tai yksilö kuuluu. Tähän perheen ja yhteiskunnan välisiin niin sanottuihin linkkeihin tulisi enemmän kiinnittää huomiota.

Entzinger ja Biezeveld (2003, 5–44) tutkivat Tanskassa integraation näkökulmia EU:n jäsenvaltioissa. Vaikka tutkimuksen nimi on ”*Benchmarking in Immigrant Integration*” eli vertailuanalyysi maahanmuuttajien kotoutumisesta, niin tutkimuksen tavoitteena ei ollut asettaa standardeja kotoutumisprosesseihin eikä viranomaisten rooleihin kotoutumisprosesseissa. Tällaisten yhtenäisten standardien luomista EU:n jäsenvaltioiden kesken vaikeuttaa se, että maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvät tai vaikuttavat tekijät vaihtelevat melko suuresti EU:n alueella. Tutkimuksen tuloksena selvisi, että tietoisuus integroinnin eli kotouttamisen tärkeydestä kasvoi 2000-luvun alussa EU:n alueella. Tuolloin alettiin huomaamaan, että hyvin johdettu kotouttaminen edesauttaa maahanmuuttajien kotoutumista ja vaikutukset ulottuvat myös seuraavan sukupolven maahanmuuttajiin. Tutkijat myös huomasivat, että maahanmuuttajien kotoutumista uuteen yhteiskuntaan voidaan koettaa julkisen vallan keinoin tehostaa ja tukea, mutta liberalistisessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa viranomaisten on miltei mahdotonta ohjata täydellisesti kotoutumisprosessia. Lopulta maahanmuuttajan kotoutumisen todettiin olevan melko yksilöllinen prosessi, johon vaikuttavat monet yksilölliset seikat. Tutkimuksessa jaettiin kotoutuminen neljään ulottuvuuteen. Ulottuvuudet olivat sosioekonominen kotoutuminen, kulttuurinen kotoutuminen, laillinen ja poliittinen kotoutuminen. Viimeisenä ulottuvuutena, joka vaikuttaa suuresti maahanmuuttajan kotoutumiseen, tutkimuksessa nähtiin vastaanottavan yhteiskunnan asenne maahanmuuttajia kohtaan.

Tiina Sotkasiira (2017) tarkasteli millaisia muotoja tehostamistalous saa, kun tavoitellaan tehokkaampaa kotoutumista. Maahanmuuttajien näkökulmasta tehokas kotoutuminen tarkoittaa mahdollisuutta työllistyä ja osallistua yhteiskuntaan. Tehokkuutta tavoiteltaessa on myös päädytty osittain vaikeuttamaan kotoutumista. Tehostamalla palveluita, on niitä siirretty verkkoon ja vähennetty henkilöstöresursseja. Palveluiden siirtämisellä verkkoon on asetettu maahanmuuttajat ottamaan enemmän vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Oman vastuun ottaminen onnistuu toisilta paremmin kuin toisilta. Verkkopalvelujen käyttö voi monelle olla mahdotonta, koska kaikilla ei ole verkkopalveluissa tarvittavia pankkikoodeja tai kielitaitoa. Kotoutumisen tehostaminen ja palvelujen siirtyminen verkkoon on lisännyt yhdistystoiminnan tarvetta.

Sotkasiiran (emt.) totea, että suomalaista kotoutumisjärjestelmää kritisoidaan hitaaksi. Maahanmuuttajalla, joka on lähtömaassaan toiminut ammatissa, voi kestää kauan ennen kuin hänen katsotaan olevan valmis pääsemään Suomen työmarkkinoille. Vaikka suomalaista kotoutumisjärjestelmää pidetään hitaana, liittyy siihen myös vahvuuksia. Vahvuutena nähdään se, että maahanmuuttajat kouluttautuvat ja hankkivat osaamista, josta hyötyvät elämässään. Tämän tutkielman aineistosta välittyi samansuuntaista kertomusta siitä, että suomalaista kotoutumisjärjestelmää pidetään hitaana ja työllistymistä joutuu tavoittelemaan pitkään. Toisaalta aineistosta ilmeni myös, että pidettiin tärkeänä osallistua koulutukseen ja oppia kieltä, jota työelämässä tarvitaan.

Shadia Rask ym. (2016) tutkivat miten primääriperheestä erossaolo on yhteydessä somalialais- ja kurditaustaisten maahanmuuttaja-aikuisten hyvinvointiin ja kotoutumiseen Suomessa. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisin menetelmin. Tutkimuksessa hyvinvointia tarkasteltiin masennus- ja ahdistuneisuusoireiden, univaikeuksien ja elämänlaadun näkökulmasta. Kotoutumista määritteleviksi tekijöiksi tutkijat valitsivat yksinäisyyden kokemukset, suomen- tai ruotsinkielen ymmärtämisen ja työssäolon. Tutkimuksen tuloksena havaittiin, että kurditaustaisten maahanmuuttajien primääriperheestä erossaololla ja hyvinvoinnilla oli yhteyttä. Somalialaistaustaisten primääriperheestä erossaolon ja hyvinvoinnin väliset yhteydet ilmenivät lievänä univaikeuksina. Tutkimuksen tuloksena todettiin, että primääriperheestä erossaolo vaikuttaa myös kotoutumiseen. Tutkimuksen tulosten valossa voidaan perheenyhdistämisen kriteerien tiukentamista pitää uhkana maahanmuuttajien hyvinvoinnille ja kotoutumiselle.

Kati Turtiainen (2009, 2012) on tutkinut kiintiöpakolaisten luottamuksen rakentumista viranomaisia kohtaan. Kiintiöpakolaisten haastatteluista Turtiainen (2009, 333–341) löysi viisi erilaista kertomustyyppiä: 1) luottamuskertomukset, joissa kertoja omai tahdon, toivon ja luottamuksen uudessa kotimaassa eteenpäin pääsemisestä, 2) taistelukertomukset, joissa Suomeen pääsy koettiin aluksi helpotuksena, mutta alun helpotuksen jälkeen asioiden hoitaminen koettiin hankalaksi ja saatettiin joutua ristiriitoihin viranomaisten kanssa, 3) vetäytymiskertomukset, joissa aiemmat huonot viranomaiskokemukset vaikuttivat ja viranomaisiin oltiin yhteydessä vain pakon edessä, 4) liittoutumiskertomukset, joissa luotettiin ja koettiin kumppanuutta suhteessa viranomaisiin ja 5) riippuvaisuuskertomukset, joissa viranomaisiin syntyi riippuvuussuhde.

Turtiaisen (2012, 98–100) tutkimustuloksen mukaan sosiaalityön olisi tunnistettava pakolaisten tarpeet, riippuvuus ja sen mikä tunnustusasenne tapaamisissa pakolaisen kanssa on. Sosiaalityön olisi myös hyvä tiedostaa, miten nämä tekijät vaikuttavat luottamukseen ja sen rakentumiseen. Turtiaisen tutkimuksen tulokset osoittavat, että kotouttamisen olisi hyvä alkaa heti, kun pakolainen saapuu maahan. Maahanmuuttajia olisi autettava itsenäisemmiksi toimijoiksi uudessa yhteiskunnassa, jolloin luottamus myös kasvaisi.

Merja Anis (2008) tarkasteli väitöskirjassaan lastensuojelun ammattilaisten ja maahanmuuttaja-asiakkaiden välistä vuorovaikutusta. Anis toteaa tutkimuksensa koskevan erityisesti lastensuojelua, mutta useimpien kysymysten koskettavan sosiaalityötä myös laajemmin. Tutkimuksen mukaan lastensuojelun maahanmuuttaja-asiakkaat arvostivat sosiaalityöntekijän ymmärtävää, kunnioittavaa ja kokonaisvaltaista työtettä. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät toivoivat asiakkailtaan rehellisyyttä ja avoimuutta.

Anis (2006, 114–123) jakoi sosiaalityöntekijöiden tulkinnat maahanmuuttajasosiaalityöstä kuuteen erilaiseen kehykseen. 1) Vieraannuttavassa kehyksessä suljetaan pois mahdollisuus hyvästä elämästä Suomessa. Parhaana ratkaisuna pakolaisen tilanteeseen nähdään paluu kotimaahan. 2) Sopeuttavassa kehyksessä pyritään traumasta toipumiseen ja uuteen maahan sopeutumiseen. 3) Tasa-arvoistavassa kehyksessä kulttuuriin ja kansallisuuteen suhtaudutaan neutraalisti ja nähdään kaikilla olevan samat oikeudet palveluihin. 4) Kulttuuritietoisessa kehyksessä tiedostetaan maahanmuuttajilla olevan erityistarpeita ja koetetaan ottaa huomioon henkilön kulttuuritausta. 5) Rasismitietoisessa kehyksessä

tiedostetaan rasmin olemassaolo, ilmenemismuodot ja seuraukset. 6) Osallistavassa kehityksessä maahanmuuttaja-asiakas nähdään osallisena, aktiivisena ja vastuuntuntoisena toimijana.

Marja Katiskon (2011, 5) tutkimuksen tavoitteena oli saada selville, millaiseksi Suomessa asuvien ja Suomessa asuvien ja työskentelevien maahanmuuttajien kansalaisuus rakentuu työyhteisön arjessa. Hän käyttää tutkimuksessaan käsitettä kulttuurinen skripti, jolla hän tarkoittaa tietämisen muotoja, jotka rakentuvat eri tavoin eri aikoina ja eri kulttuureissa. Katiskon (emt., 155) tutkimuksen keskeisin tulos liittyy globalisaation ja arkielämän väliseen kuiluun. Suomessa väestörakenne on muuttunut, josta on aiheutunut työvoimapula. Työvoima pulaan ratkaisuna voidaan nähdä kansainvälistyminen. Katiskon haastatteluista käy kuitenkin ilmi, että makrotason edut, kuten työvoiman liikkuvuus, ei kohtaa välittömästi kansalaista ja työyhteisön jäsentä. Tutkimusaineisto osoittaa, että maahanmuuttajan kotoutumiseen, jäsenyyteen ja osallisuuteen vaikuttaa hänen oma elämänsä historia ja se, miten ihmiset suhtautuvat häneen.

Caroline Tovatt (2013, 5–46) tutki Ruotsissa, miten maahanmuuttajat kokevat ja ymmärtävät kotoutumistoimenpiteet. Tutkimustuloksena selvisi, että maahanmuuttajat ymmärsivät kotoutumista edistävää järjestelmää hyvin. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat eivät aina tiedä oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan, mutta tiedostavat, että mikäli eivät noudata kotoutumissuunnitelmassa sovittuja toimia, katkeaa korvausten maksaminen. Tutkimuksesta kävi ilmi myös, että Ruotsin kotoutumisjärjestelmä on sopivin koulutusta, työkokemusta ja voimavaroja, jo maahantulovaiheessa, omaaville maahanmuuttajille. Tovatt korosti, että on tärkeää ottaa huomioon jo kotouttamista suunniteltaessa, pakolaisena maahan saapuneiden maahanmuuttajien traumaattiset kokemukset ja mahdollinen tarve kriisityöhön sekä terapiaan, joita voitaisiin sisällyttää sisällyttää kotoutumispalveluihin. Tutkimuksen tulokset osoittavat myös, että luotsisysteemi, jonka olisi tarkoitus edistää maahanmuuttajien työllistymistä, ei ole onnistunut tavoitteissaan. Luotsin ja maahanmuuttajien välille saattaa syntyä hankala riippuvuussuhde, joka ei auta maahanmuuttajan työllistymistä tai kotoutumista. Maahanmuuttajat kokivat myös, että välillä heidän toiveitaan ja resurssejaan ei oteta huomioon, vaan heitä koetetaan ohjata aloille, joissa Ruotsissa on työvoimaa.

Sari Hammar-Suutari (2009, 87, 212–226) tarkasteli väitöskirjassaan kulttuurisen monimuotoisuuden vaikutuksia suomalaiseen viranomaistyöhön. Tutkimuksen mukaan asiakaspalvelutilanteet koettiin turhauttaviksi kieliongelmiin ja kulttuurierojen vuoksi. Tutkimuksesta selvisi myös, että asiakkaan tarve ja tarjottu palvelu eivät läheskään aina kohtaa. Tutkimuksesta kävi ilmi, että suomalaiset viranomaiset tiedostivat tarvitsevansa parempia valmiuksia työskennellä eri kulttuureista tulevien asiakkaiden kanssa. Muutokseen tarvitaan pitkäjänteistä työskentelyä, halua sekä sitoutumista. Virkailijoiden työskentelyyn voidaan vaikuttaa myös turvaamalla tiedonkulku, laatimalla toimintaohjeita ja lakeja sekä säädöksiä.

Marja Pentikäinen (2005, 5) tutki väitöskirjassaan pakolaisstatuksella maahan muuttaneiden kertomuksia pakolaisuudesta ja sen vaiheista. Pentikäisen tutkimuksen mukaan pakolaisuus tarkoittaa loputonta matkaa, jossa etsitään omaa tilaa, paikkaa ja minuutta. Pentikäisen tutkimuksen mukaan, maahan saapuneet pakolaiset kokevat toiseutta suhteessa lähtömaahan eli entiseen kotimaahan sekä myös uuteen kotimaahan. Uudessa kotimaassa heillä on usein suppea sosiaalinen verkosto, vanha kotimaan sosiaalinen verkosto jää kauas taakse ja monisukupolvisuuden piirteet häviävät, jolloin myös yksilön identiteetti hämärtyy. Tutkimuksen mukaan tällöin koetaan tärkeiksi ne tilanteet, joissa voi yhdistää sekä alkuperäistä että uuden kotimaan kulttuuria.

Muutamassa edellä esittelemässäni tutkimuksessa (Vuori 2012, Turtiainen 2009, Anis 2006, Hammar-Suutari 2009) nostettiin asiakkaan ja viranomaisen välinen kohtaaminen, luottamus ja vuorovaikutus kotoutumiskeskusteluihin. Kokemus siitä, että tulee kohdatuksi ja kohdelluksi tasavertaisena sekä kokemus siitä, että voi luottaa ja tulla luotetuksi näyttäisi aiemman tutkimuksen mukaan edesauttavan kotoutumista.

Kotoutumista tutkittaessa on tärkeää nostaa esiin myös sosiaalisten verkostojen ja varsinkin perheen merkitys hyvinvoinnille ja kotoutumiselle. Aiemmista tutkimuksista Peltola (2014), Rask ym. (2016) sekä Pentikäinen (2005) käsittelivät sosiaalisen verkoston tärkeyttä ja merkitystä kotoutumiselle. Tämän tutkielman tuloksia esittelevässä luvussa 8.2 käydään läpi yhteisyyssuhteita, joihin kuuluu isona osana sosiaalinen verkosto ja sosiaalinen kanssakäyminen.

Aiemman tutkimuksen (Vuori 2012, Entzinger & Biezeweld 2003, Sotkasiira 2017, Katisko 2011, Tovatt 2013) valossa kotoutuminen on myös osittain hyvin yksilöllinen prosessi, johon vaikuttavat monet asiat. Tällaisia yksilöllisiä kotoutumiseen vaikuttavia seikkoja ovat esimerkiksi maahanmuuttajan tausta, yksilölliset resurssit, terveys ja kyky ottaa vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Nämä asiat vaikuttavat myös yksilön hyvinvointiin ja arjen kansalaisuuden toteutumiseen.

4. TOOREETTINEN VIITEKEHYS

Teoreettisiksi käsitteiksi olen valinnut tutkielmaani arjen kansalaisuuden ja hyvinvoinnin arjessa. Koska sekä arjen kansalaisuus että hyvinvointi arjessa liittyvät pitkälti yksilön omaan kokemukseen arjestaan ja hyvinvoinnistaan, sopii käsitteet hyvin fenomenologisen tutkimukseni teoreettiseksi viitekehyyksi. Näitä teoreettisia käsitteitä tulen käyttämään tutkimusaineistoa analysoidessani. Etsin analyysivaiheessa aineistostani arjen kansalaisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä asioita, joita peilaan tässä luvussa esittelemäni Erik Allardtin hyvinvointiteorian kolmeen ulottuvuuteen.

4.1 Arjen kansalaisuus

Arjen kansalaisuus on abstraktimpi ja laajempi käsite kuin kansalaisuus. Kansalaisuutta voi hakea, kuten oleskelulupaa. (Vuori 2012, 236.) Marshall (1950) jakoi kansalaisuuden kolmeen osaan, jotka ovat siviili-, poliittinen- ja sosiaalinen kansalaisuus. Siviilikansalaisuus tarkoittaa yksilön vapautta ja perustavaa laatua oleva siviilioikeus on tehdä työtä. Poliittinen kansalaisuus tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin ja sosiaalinen kansalaisuus antaa mahdollisuuden taloudelliseen pärjäämiseen ja sosiaaliseen elämään yhteisössään. (Marshall 2006, 30–31.) Arjen kansalaisuus on käsite, joka kattaa kansalaisuuden kaikki ulottuvuudet. Arjen kansalaisuuteen sisältyy yhteiskuntaan kuulumisen, osallisuuden ja omaan elämään vaikuttamismahdollisuuksien kokemuksia. (Vuori 2015, 395.)

Arjen kansalaisuus kääntää kysymyksen ”Kuka on kansalainen”, enemmänkin suuntaan ”Mikä tekee kansalaisen”. Arjen kansalaisuus on prosessi, jossa yksilö itse pitkälti määrittelee omaa kansalaisuuttaan osallistumisensa kautta, riippumatta siitä millä statuksella hän maassa oleskelee. (Andrijasevic 2013, 50). Osallisuus on yksilön kokemusta siitä, että tulee kuulluksi ja voi vaikuttaa. Osallisuus lisää kumppanuuden tuntemista ja yksilön vastuun ottamista. (Niiranen 1997, 187–188.) Kansalaisuuden rakentumista tutkiessa tulisi

kiinnittää hetkiin, joissa yksilöt määrittävät itsensä kansalaisiksi tai oikeus omata oikeuksia toteutuu (Isin 2007, 18).

Isin (2007, 38–39) määritteli kolme periaatetta, jotka on otettava huomioon tutkittaessa tai määriteltäessä kansalaisuuden rakentumista. Ensiksi on otettava huomioon ja tulkittava kansalaisuuden rakentumista sen perusteiden ja seurausten kautta. Tähän sisältyy yksilön aktivisti kansalaiseksi tuleminen. Toiseksi on huomioitava, että toiminta tuottaa toimijoita, joista tulee vastuullisia yksilöitä edistämään oikeudenmukaisuutta. Kolmanneksi on otettava huomioon, että kansalaisuus ei rakennu vain laissa tai asetuksissa.

Arjen kansalaisuus rakentuu, kun maahanmuuttaja oppii tuntemaan, miten yhteiskunta toimii, omaksuu maan kulttuuria ja kieltä sen verran, että selviää omassa arjessaan uudessa kotimaassaan. Arjen kansalaisuuden rakentuminen ei ole ainoastaan maahanmuuttajiin liittyvä asia, vaan myös valtaväestön edustaja, Suomessa suomalainen, muodostaa oman arjen kansalaisuutensa. On kuitenkin erilainen prosessi rakentaa arjen kansalaisuutta valtaväestön edustajana kuin maahanmuuttajana. Valtaväestön edustajan arjen kansalaisuus muodostuu pidemmällä ajalla ja sen muodostumista tukevat äidinkieli ja valtaväestöön kuuluminen. (Vuori 2012, 235–236.)

Maahanmuuttaja voi ihan pienessä ajassa, esimerkiksi muutaman tunnin lentomatkan jälkeen, kohdata hänelle aivan uudenlaisen yhteiskunnan, joka poikkeaa suuresti siitä yhteiskunnasta, josta hän lähti ja nousi lentokoneeseen. Toimintatapa, joka oli hänelle vielä eilen oikea tapa toimia, voikin olla tänään ihan väärä tai vähintäänkin kyseenalaistettu tapa toimia uudessa maassa. Uudessa maassa arjen askareet, perhesuhteet ja lastenkasvatustavatkin ovat mahdollisesti erilaiset kuin lähtömaassa. Sopeutuminen uuteen arkeen on vaativa prosessi, joka vie aikaa. Sopeutumiseen vaikuttavat usein negatiivisesti yksilön psykososiaaliset vaikeudet ja terveydentila. (Al-Baldawi 2014, 98.)

4.2 Hyvinvointi arjessa

Hyvinvointi on moniulotteinen ilmiö ja sitä tutkitaan monella eri tieteenaloilla. Peruskysymys on kuitenkin aina samankaltainen: Millaista on hyvä elämä? (Saari 2011, 9–11.) Arki on ihmisten joka päiväistä elämää, johon kuuluu yksilön toistuvat toiminnot, eri ympäristöissä yksin tai vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kun puhutaan arjen hyvinvoinnista, lähestytään hyvinvoinnin käsitettä yksilöiden elinolosuhteiden, resurssien ja arjen toiminnan näkökulmasta. (Raijas 2011, 243–245.) Peltolan (2014, 280–281) mukaan hyvinvointi on riippuvaista koko suhdeverkostosta ja yhteiskunnasta, johon perhe tai yksilö kuuluu.

Hyvinvointi on luonteeltaan pysyvämpää yksilön tarpeentyydytystä kuin onnellisuus. Onnellisuus on hyvinvointia enemmän yksilön subjektiivinen kokemus. Hyvinvointia on saavutettu, kun yksilöllä on mahdollisuus tyydyttää keskeisiä tarpeitaan. (Allardt 1980, 21–38)

Yksilön resursseja ovat omaisuus, ajankäyttö, terveys, tiedot, taidot ja sosiaalinen pääoma. Se miten paljon resursseja yksilöllä on ja miten hän niitä käyttää riippuu paljon myös mahdollisuuksista, joita yhteiskunta ja yksilön lähiympäristö tarjoavat. Osittain resurssien hallinta ja käyttö on kiinni myös yksilön omista ominaisuuksista. Resurssit ovat arvottomia, mikäli ympäristö ei mahdollista niiden käyttöä. (Raijas 2011, 248–249.)

Hyvinvointi on tavoiteltava abstrakti asia, eikä ole olemassa varmaa mallia tai tietoa siitä, miten, milloin tai millä toiminnalla siihen päästään. Hyvinvointia arjessa voi tuottaa tavoitteen saavuttamisen sijasta toiminta, jolla siihen pyritään. Arjen toiminnalla on siis merkitystä hyvinvoinnin kokemukseen. Työelämässä mukana olevan yksilön ajankäyttö arjessa jakautuu ansiotyöhön, kotitöihin ja vapaa-aikaan. Ansiotyö takaa taloudellista pärjäämistä ja rytmittää arkea ja vaikuttaa siten yksilöiden ja perheiden koettuun hyvinvointiin. (Raijas 2011, 250–263.)

Arjen hyvinvointia voidaan selvittää tutkimalla ihmisten kokemuksia siitä, miten elinolosuhteet ja ihmisen käytössä olevat resurssit tukevat arjessa toimimista. Elinolosuhteet luovat puitteet arjen elämään ja määrittelevät osaksi sen, miten yksilö voi resurssejaan

käyttää. Toisaalta saattaa olla yksilön omasta osaamisesta kiinni, miten hän resurssejaan käyttää ja osaako hän hyödyntää resurssejaan arjessaan ja ympäristössään. Arjen hyvinvointia on yksilön tyytyväisyys omaan arkeensa. (Raijas 2011, 260.) Hyvinvointi on hyvin subjektiivinen kokemus, johon liittyy vahvasti yksilön omanarvontunto. Hyvinvoinnin subjektiivista kokemusta kuvaa esimerkiksi se, että yksilöt saattavat kokea hyvinvointia hyvin erilaisissa elinolosuhteissa. Taloudellinen vauraus ei yksinään tuota todennäköisesti hyvinvointia ja köyhyys ei yksinään sulje pois mahdollisuutta kokea hyvinvointia. (Karvonen, Moisio & Simpura 2009, 20.)

Sosiologi Erik Allardt (1976) klassisessa hyvinvointiteoriassaan nimesi hyvinvoinnin osatekijöiksi elintason (*having*), yhteisyyssuhteet (*loving*) ja itsensä toteuttamisen (*being*) (Allardt 1980, 9). *Elintaso* koostuu aineellisista ja persoonattomista resursseista, joita yksilöllä on käytettävissään. Yksilön elintasoja määrittelevät muun muassa se, että tulevatko yksilön perustavaa laatua olevat fysiologiset tarpeet tyydyttyä ja onko fyysinen ympäristö sellainen, missä yksilö voi saada tarpeensa tyydyttyä. (Allardt 1980, 39–40.) Myös psykologi Abraham Maslowin kuuluisassa tarvehierarkiassa ensimmäisenä perustarpeena on fysiologiset tarpeet ja toisena perustarpeena turvallisuuden kokeminen. Nämä kaksi tarvehierarkian ensimmäistä tasoa liittyvät elintasaan ja Maslow kutsui tasoja puutostarpeiksi. (Maslow 1943, 372–380.)

Hyvinvointia tarkastellessa yksilön sosiaaliset suhteet ovat merkityksellisiä ja yhteisöllisyys voi turvata yksilöiden hyvinvointia. *Yhteisyyssuhteilla* Allardt tarkoitti yksilön tarvetta sosiaaliseen kanssakäymiseen ja tarvetta kuulua johonkin, jossa on hyväksytty ja pidetty. (Allardt 1980, 42–43.) Yhteisöllisyys on sitä, että yhteisö tukee ja suojaa jäseniensä hyvinvointia. Pohjoismaissa hyvinvointivaltioissa on julkisella vallalla ollut ja on edelleen suuri vastuu ihmisten hyvinvoinnista. Kun julkisia palveluja supistetaan, tulee yhteisöjen merkitys kasvamaan. Yhteisöllisyyttä syntyy, kun ryhmä ihmisiä, joilla on jotakin yhteistä, toimii yhdessä. Yhteisöllisyys on toistensa auttamista. (Pessi & Seppänen 2011, 288–296.) Yhteisyyssuhteiden toteutumiseen vaikuttaa myös se, ymmärtävätkö yksilöt toisiaan ja osaavatko asettua toisen asemaan. Ratkaisevaa tässä ymmärryksen löytymisessä on se osaavatko yksilöt kommunikoida keskenään. Yhteisyyssuhteet edellyttävät kielellisiä valmiuksia yhteisen todellisuuskäsityksen perustaksi. (Allardt 1980, 45.)

Myös Maritta Törrönen (2012, 185–186) liittää hyvinvoinnin sosiaalisiin suhteisiin ja

vastavuoroisuuteen. Vastavuoroisuus vaatii jonkin asteista yhteisymmärrystä ja vuorovaikutusta. Mikäli näitä ei ole, ei ole myöskään vastavuoroisuutta. Vastavuorottomuus taas tarkoittaa epäluottamusta, joka voi johtaa syrjintään ja yhteisön ulkopuolelle jättämiseen. Tällainen vastavuorottomuus lisää ihmisen psyykkistä huonovointisuutta ja vaikuttaa negatiivisesti hyvinvointiin. Vastavuoroisuus voidaan jaotella emotionaaliseen, sosiaaliseen ja instrumentaaliseen vastavuoroisuuteen. Emotionaalinen vastavuoroisuus tukee yksilön itsetuntoa, sosiaalinen vastavuoroisuus tuo mielihyvää ja instrumentaalinen vastavuoroisuus tarjoaa taloudellista tukea ja palveluja.

Itsensä toteuttaminen on tärkeä osa yksilön hyvinvointia. Itsensä toteuttamista on monenlaista. Tärkeää on yksilön kokemus siitä, että pystyy toteuttamaan itseään. Eri kulttuureissa itseään toteutetaan eri tavoin. Joissakin kulttuureissa tai joillekin yksilöille itsensä toteuttamisen mittari on se, mitä yksilö on saavuttanut. Itsensä toteuttamisen vastakohtaksi Allardt määritteli vieraantumisen. Vieraantumista tapahtuu silloin, jos yksilöitä arvioidaan vain hyödyn kannalta, esim. työvoimana. Yksilö käsitettäessä työvoimana on helppo vaihtaa tai korvata koneella. Itsensä toteuttamiseen liittyy ajatus siitä, että ihminen tai yksilö ei ole korvattavissa. Itsensä toteuttamisen edellytyksenä onkin, että yksilöä pidetään persoonana, häntä arvostetaan ja hänellä on mahdollisuuksia itseään kiinnostavaan toimintaan sekä poliittiseen osallistumiseen. (Allardt 1980, 46–47.)

Pauli Niemelä (2009, 214–223) jakaa inhimillisen toiminnan kolmeen tasoon, jotka ovat oleminen (being), tekeminen (doing) ja omistaminen (having). Olemisella hän tarkoittaa arjessa elämistä, johon kaikki toiminta perustuu. Olemisen tasolla hyvinvointi tarkoittaa tarpeiden tyydyttämistä, josta seuraa hyvä olo. Tekemisen tasolla yksilö toteuttaa tarkoitustaan ja toimii arjessa muun muassa tekemällä työtä, osallistumalla ja harrastamalla. Tekemisen tasolla, voidakseen hyvin, on yksilön saatava toteuttaa itseään fyysisesti, sosiaalisesti ja henkisesti. Omistaminen on toiminnan ylin taso. Se on kauimpana yksilön olemisesta ja sille on ominaista pääomien kasautuminen. Omistamisen ulottuvuudet ovat aineellinen omistaminen, sosiaalinen omistaminen ja henkinen omistaminen. Omistamisen tasolla hyvinvointi tarkoittaa välttämättömien resurssien omistamista jokaisella omistamisen ulottuvuudella. Välttämättömien resurssien omaaminen luo yksilölle turvallisuutta ja varmuutta. Niemelä kritisoi Allardtin hyvinvointiteoriaa, jossa itsensä toteuttamisen ulottuvuus (being) pitää sisällään tekemisen tason (doing). Niemelän mukaan doing on eri tason ja eri laatuinen ilmiö kuin being.

Monet hyvinvoinnin teorit kuitenkin mukailevat Allardtin hyvinvointiteoriaa ja luokitukset ovat usein hyvin samankaltaisia vaihdellen oikeastaan vain tarkkuuden tasolla. Esimerkiksi Cummins (1996) määritteli hyvinvointiteoriassaan olevan seitsemän ulottuvuutta, joiden järjestys vastasi Allardtin ulottuvuuksien järjestystä. Cummins oli jakanut hyvinvoinnin ulottuvuudet vain useamman otsikon alle. Cummins erotteli Allardtin elintaso ulottuvuuden esimerkiksi kolmeen osaan, jotka olivat hyvinvointi, tuottavuus ja terveys. Cummins huomioi teoriassaan myös Allardtia enemmän turvallisuuden merkitystä hyvinvoinnille. Toisaalta taas Allardt otti huomioon itsensä toteuttamisen ulottuvuudessa esimerkiksi poliittiset resurssit, joita Cummins ei maininnut teoriassaan ollenkaan. (Karvonen & Kauppinen 2009, 468–469.)

Karvosen ja Kauppisen (2009, 470) mukaan kokonaisvaltaista hyvinvointia kuvatessa tulisi ottaa huomioon ensinnäkin elintaso, johon sisältyy taloudellisen elintason lisäksi terveys ja mahdollisesti tuottavuus, jolla tarkoitetaan yksilön mahdollisuutta tehdä työtä. Toiseksi olisi huomioitava yksilön psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi ja yksilön kokemus turvallisuudesta. Kolmantena hyvinvoinnin osa-alueena olisi otettava huomioon yksilön kokemus mahdollisuudesta yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Tässä tutkielmassa päädyin käyttämään Allardtin (1976) sosiaalitieteellistä hyvinvointiteoriaa. Teoria on klassinen, paljon käytetty ja sitä on myös kritisoitu. Kuitenkaan en löytänyt sellaista kritiikkiä, jonka perusteella olisin teoriaa vaihtanut. Sekä Niemelän että Cumminsin teorit hyvinvoinnista mukailevat pitkälti Allardtin teoriaa. Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet istuvat hyvin tämän tutkielman analyysiin.

4.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksessani tavoittelen, fenomenologiselle tutkimukselle ominaisesti, maahanmuuttajien omia kokemuksia arjesta ja hyvinvoinnista. Arjen kansalaisuuden toteutumisen kannalta on keskeistä se, millaiset toimintamahdollisuudet maahanmuuttaja kokee omaavansa uudessa kotimaassa. Hyvinvointi arjessa vaikuttaa arjen kansalaisuuden

toteutumiseen. Sekä arjen kansalaisuuden toteutuminen että hyvinvointi saattavat molemmat vaikuttaa maahanmuuttajan kotoutumiseen uuteen kotimaahan. Arjen kansalaisuutta ja hyvinvointia arjessa lähestyn tässä tutkimuksessa Allardtin hyvinvointiteorian kautta. Tutkimuskysymykset koskevat elintasoja, yhteisyssuhteita ja itsensä toteuttamista.

Tutkimuskysymys:

Millaisista osatekijöistä maassa jo pidemmän aikaa asuneiden maahanmuuttajien hyvinvointi arjessa muodostuu?

Tarkentavat alakysymykset:

Miten maahanmuuttajat kokevat elintasonsa?

Millaisia yhteisyssuhteita maahanmuuttajat kokevat omaavansa?

Miten maahanmuuttajat kokevat voivansa toteuttaa itseään ja vaikuttaa omiin asioihinsa?

Kokevatko maahanmuuttajat arjessaan syrjintää?

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Laadullinen tutkimus pyrkii kuvaamaan ilmiöitä ja tapahtumia sekä antamaan teoreettisen tulkinnan ilmiölle. Laadullisen tutkimuksen aineistona käytetään tietoa, jota on saatu henkilöiltä, joilla on tietoa tai kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85.) Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa avaan fenomenologista viitekehystä, johon tutkielmassani sitoudun. Toisessa alaluvussa kerron, miten keräsin aineistoni. Kolmannessa alaluvussa esittelen aineistoni ja viimeisessä alaluvussa 5.4 kerron tutkielmani analyysin etenemisestä.

5.1 Kokemus tutkimuskohteena

Tutkimuksessani tavoittelen aineistostani eli haastatteluista maahanmuuttajien subjektiivisia kokemuksia omasta arjestaan. Tutkimukseni teoreettiset viitekehykset luvussa esittelemäni käsitteet, arjen kansalaisuus ja hyvinvointi arjessa, perustuvat suurelta osin yksilön omaan kokemukseen. Siksi on luontevaa, että sitoudun tutkimuksessani fenomenologiseen viitekehykseen, jolle Perttulan (2000, 429) mukaan on ominaista tutkijan kiinnostus ja halu kuulla, ymmärtää ja tavoittaa yksilön inhimillistä ja elettyä kokemusta.

Fenomenologinen tutkimusperinne jakautuu kahteen pääsuuntaukseen, joita ovat Husserlinin kuvaileva fenomenologia ja Heideggerin hermeneuttis-eksistentiaalinen fenomenologia (Tonttila 2006, 67). Husserlin (1995, 45–68) mukaan maailmassa vallitseva todellisuus on mahdollista tavoittaa kokemuksina ja inhimillinen toiminta perustuu ihmisen elämysmaailmaan. Totuus perustuu Husserlin mukaan yksilöiden kokemuksiin. Husserlin puhtaan fenomenologisen tutkimuksen tehtävänä on kuvailla kokemuksia, ei tulkita niitä. Husserlin fenomenologiassa pyritään tavoittamaan tutkittavien välitön kokemus (Tonttila 2006, 67). Heideggerin fenomenologiassa ihmisen olemassaoloa tarkastellaan enemmän suhteessa aikaan ja paikkaan, jossa ihminen elää ja joutuu jatkuvasti arjessaan erilaisten valintojen eteen (Heidegger 2007, 229, Tonttila 2006, 69).

Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkijan on pyrittävä olemaan avoin ja lähestymään tutkimuskohdettaan ilman ennakko-oletuksia. Tutkijan on perehdyttävä aiempiin tutkimuksiin ja hänellä on oltava teoreettinen viitekehys sekä tutkimuskysymykset, mutta tutkijan on ikään kuin laitettava nämä kaikki hyllylle odottamaan, kunnes tutkimus on edennyt siihen vaiheeseen, että analyysi on valmis ja tutkimuksen tuloksia voidaan alata reflektoidaan suhteessa aiempiin tutkimuksiin ja teorioihin. (Laine 2015, 35–37.)

Tutkijan tulee pyrkiä olemaan läpi koko tutkimuksen itsekriittinen ja kyseenalaistettava jokainen spontaani tulkintansa. Tutkija ei kuitenkaan ole elänyt tyhjiössä eikä voi siten aloittaa tulkintatyötään aivan tyhjästä. Tutkijan on tiedostettava omat lähtökohtansa, jotta osaa tulkita aineistoaan objektiivisesti. (Laine 2015, 35–37.)

Haastattelu on luonnollisin ja laaja-alaisin tapa lähestyä ja tavoitella toisen ihmisen kokemuksia. Fenomenologinen haastattelu on mahdollisimman avoin ja luonnollisen arkikeskustelun kaltainen tilanne. Haastattelijan on annettava haastateltavalle mahdollisimman paljon tilaa kertoa kokemuksistaan ja kysymyksen asettelussa tulisi pohtia sitä, että ei ohjaile haastateltavan vastauksia liiaksi. Haastattelijan on hyvä muistaa, että kokemuksen tavoittaminen on helpointa, kun kieli, jota haastattelussa käytetään, on mahdollisimman konkreettinen. (Laine 2015, 39–41.)

Fenomenologisen tutkimuksen aineiston työstäminen aloitetaan aineiston lukemisella ja sen hahmottamisella. Seuraavaksi tavoitteena on kuvata haastateltavien kertomat kokemukset mahdollisimman alkuperäisessä muodossa. Tässä vaiheessa tutkija ei saa tehdä tulkintoja tai yleistyksiä aineiston pohjalta. Suorien lainauksien käyttö aineistosta, on hyvä tapa, saada esiin haastateltavan alkuperäinen ilmaisutapa. Aineiston kuvaus on perusta tutkimuksen seuraavalle vaiheelle, analyysille, jossa aineistosta etsitään erilaisia merkityskokonaisuuksia, tutkimuskysymysten kehyksissä. Merkityskokonaisuuksilla tarkoitetaan sitä, että aineistosta jäsentyy esiin kokonaisuuksia, joilla on samanlaisuuksia. Tutkija esittää merkityskokonaisuuksien sisällön omalla kielellään ja tarkastelee tulkintaa vaativia lauseita. (Laine 2015, 42–44, 50.)

Fenomenologiselle tutkimukselle on ominaista se, että omassa tutkimuksessa esiin nousseet tulokset ovat ensisijaisia. Tutkimuksen katsotaan onnistuneen, mikäli se auttaa ymmärtämään tutkittavaa asiaa paremmin kuin tutkimuksen alussa. (Laine 2015, 49.)

5.2 Aineiston hankinta

Tutkimusaineistoni koostuu osittain valmiista haastatteluista, jotka on kerätty vuoden 2015 aikana Työ- ja elinkeinoministeriön tilaamaa, Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille, selvitystä varten. (Turtiainen & Hiitola 2015, 20.) Selvityksen tarkoituksena oli saada selville, miten peruspalvelut vastaavat Suomeen muuttavien perheiden tarpeisiin (Turtiainen & Hiitola 2015, 9). Selvityksessä aineistona oli 53 perheammattilaisen ja 24 maahanmuuttajavanhemman haastattelut sekä kahden maahanmuuttajayhteisöjen kanssa työskentelevän asiantuntijan haastattelut. Haastattelut on kerätty Vantaalta, Jyväskylästä, Kokkolasta, Vaasasta ja Pietarsaaresta. Kaikki nämä paikkakunnat ovat vastaanottaneet pakolaisia 1990-luvun alusta saakka. Tästä aineistosta saan tutkimuskäyttöni 24 maahanmuuttajataustaisen vanhemman ryhmä- ja yksilöhaastattelut. Haastatteluja on yhteensä yhdeksän. (Turtiainen & Hiitola 2015, 20.)

Koska aineisto oli kerätty alun perin vastaamaan erilaisiin tutkimuskysymyksiin, etsin aineistosta kohtia, joissa vastataan omiin tutkimuskysymyksiini. Yhdeksästä haastattelusta kaksi haastattelua jätin käyttämättä. Toinen aineistosta pois ottamani haastattelu oli projektityöntekijän haastattelu ja toinen oli vain kuusi kuukautta Suomessa asuneen maahanmuuttajan haastattelu. Projektityöntekijän haastattelun jätin pois, koska en tavoittanut haastattelusta hänen omaa kokemustaan arjesta. Kuusi kuukautta Suomessa oleskelleen äidin haastattelun rajasin aineistostani, koska hän oli ollut maassa liian vähän aikaa, jolloin on syytä olettaa, ettei hänelle ole ehtinyt kertyä tarpeeksi kokemuksia, joita aineistosta haen. Maahanmuuttajan omakohtainen kokemus ja kotoutumisajan umpeutuminen tai pidemmän ajan maassa oleskelu olivat kriteereitä, joiden perusteella valitsin haastateltavia. Oleellista tutkimuksen kannalta on, että rajattu aineisto vastaa

tutkimuskysymyksiin riittävällä tavalla ja tutkimus tuottaa edelleen luotettavaa ja mahdollisesti yleistettävää tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Ruusuvuori, ym. 2010, 13–17).

Tutkimusta tehdessään on tutkijan pohdittava millaista, kuinka paljon ja miten kerää aineistoa, jotta tutkimus olisi tieteellinen, edustava ja yleistettävissä. Aineiston kokoon vaikuttaa myös tutkijan käytettävissä oleva aika ja resurssit. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85.) Koska olin hieman epävarma, saanko valmiista aineistosta tarpeeksi kattavasti edustavia ja yleistettävissä olevia vastauksia omiin tutkimuskysymyksiini, rikastin aineistoani vielä kahdella itse toteuttamallani teemahaastattelulla.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumuoto, jossa haastattelija on etukäteen valinnut teemoja ja suunnitellut tarkentavia kysymyksiä, koskien teemoja, joista haastateltavan halutaan kertovan (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Tutkijan valitsemat teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75). Tämän tutkimuksen haastatteluissa käytän teemoina aiemmin luvussa 4.2 esittelemiäni Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksia elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttaminen. Haastattelutilanteissa koetan, fenomenologiselle tutkimukselle ominaisesti, antaa mahdollisimman paljon tilaa haastateltaville ja esittää mahdollisimman vähän ja hyvin avoimia lisäkysymyksiä.

Haastateltavat valitsin lumipallomenetelmää käyttäen. Lumipallomenetelmä tarkoittaa sitä, että valitaan ensin haastateltava, jolta haastattelija lopuksi kysyy, ketä hän suosittelisi myös haastateltavaksi (Tiainen 2014, 19). Valitsin ensimmäisen haastateltavan tuntemistani maahanmuuttajista. Haastattelut suoritettiin suomenkielellä ja suomenkielitaito oli yksi perustavaa laatua oleva kriteeri haastateltavia valittaessa. Haastateltavien kielitaitovaatimusta perustelen sillä, että tutkimus on eettisesti laadukkaampi, kun tutkija on varmistunut siitä, että haastateltava ymmärtää ja pystyy ilmaisemaan itseään ymmärrettävästi haastattelussa käytettävällä kielellä.

Ennen kuin lähdin tekemään oikeita, tutkimukseen raportoitavia haastatteluja, tein harjoitushaastattelun eli esihaastattelun. Esihaastateltavakseni valitsin erään tutun henkilön. Esihaastattelu ennen varsinaisia haastatteluja on keino huomata haastattelussa esiin nousevia haasteita. Esihaastattelun jälkeen on vielä mahdollista muokata haastattelun teemoja tai kysymyksiä, mikäli huomaa, että ne eivät toimineet. Esihaastattelussa on mahdollisuus myös testata haastattelussa käytettävää nauhoitustekniikkaa, jotta oikeassa haastattelussa ei

tarvitse niin paljoa enää keskittyä teknisiin asioihin ja on mahdollisuus keskittyä olennaiseen eli haastateltavan kuulemiseen. Esihaastattelu vähentää haastattelijan jännitystä, joka saattaa vaikuttaa myös haastateltavan mahdollisuuteen olla rennompina haastattelussa. (Eskola & Suoranta 2014, 89–90.) Esihaastattelun suorittuani olin tyytyväinen haastattelun runkoon, tekniikan toimivuuteen ja totesin, että olin valmis aloittamaan haastattelut.

Itse tekemäni haastattelut nauhoitin haastattelutilanteissa iPad-tabletilla. Litteroin haastattelut aina samana iltana, kun olin päivällä haastatellut. Näin toimin siksi, että haastattelu oli vielä tuoreessa muistissa ja sain itselleni paremmin jäsennettyä haastattelut, kun tein litteroinnin heti. Haastatteluja litteroidessa oli mielessäni myös jo analyysiosuus. Litteroinnin jälkeen aineisto oli tuttu ja sitä oli helpompi alkaa analysoidaan.

5.3 Aineiston esittely

Tutkimukseni aineistosta osa koostuu valmiista aineistosta, kuten edellisessä luvussa 5.2 esittelin. Aineistokseni valikoitui valmiista aineistosta lopulta seitsemän haastattelua, joihin osallistui yhteensä 20 maahanmuuttajavanhempaa, jotka sopivat tutkimukseni kohderyhmään. Valitsemistani haastatteluista viisi on ryhmähaastatteluja ja kaksi on yksilöhaastatteluja. Haastattelujen sukupuolijakauma oli 18 naista ja kaksi miestä. Haastateltavien lähtömaita olivat Somalia, Kiina, Afganistan, Kongo, Turkki, Armenia, Viro ja Thaimaa. Haastateltavat olivat eri syistä maahan muuttaneita ja asuneet pitkään Suomessa, joten haastattelut oli voitu, haastateltavien jo kättuneen kielitaidon vuoksi, toteuttaa suomen kielellä. Haastattelujen aiheena oli alun perin ollut maahanmuuttajavanhempien kokemukset heille suunnatuista perhepalveluista, kuten esimerkiksi päiväkodista, neuvolasta ja koulusta. Mielenkiinnon kohteena haastatteluissa oli ollut perhepalvelujen toimivuus, yhteistyön sujuvuus ja mahdolliset kehityskohteet. Valitsemani aineisto koostui 69 litteroidusta A4 arkin kokoisesta sivusta.

Aineistostani osa koostuu itse keräämästäni haastatteluaineistosta, jolla halusin rikastuttaa jo olemassa olevaa aineistoa. Haastattelin kahta maahanmuuttajaa, joulukuun 2016 ja tammikuun 2017 aikana. Haastateltavat olivat molemmat naisia, iältään 35–37-vuotiaita ja

asuneet Suomessa 7–9 vuotta. Haastateltavat osasivat hyvin suomen kieltä ja haastattelu oli siten helppo toteuttaa. Haastateltavien kansallisuudet olivat Venäjä ja Somalia. Toinen haastateltavista naisista oli yksinhuoltaja ja saapunut aikoinaan Suomeen yhdessä lastensa ja muutaman muun lähisukulaisensa kanssa. Toinen haastateltavista naisista on saapunut Suomeen yksin ja on oleskeluluvan saatuaan hakenut perheenyhdistämistä, josta on saanut kieltävän päätöksen. Haastatteluun osallistuneet henkilöt ovat pakolaisina Suomeen saapuneita, oleskeluluvan omaavia ja heidän kolmen vuoden kotoutumisaikansa on ohitse. Haastateltavien asuinpaikkakunnan ja haastattelupaikan sitouduin pitämään salassa turvatakseni haastateltavien anonymiteetin. Haastattelut litteroituani, tuli niistä litteroitua tekstiä 17, A4 arkin kokoista, sivua. Yhteensä tutkimukseni aineisto koostuu siis 86, A4 arkin kokoisesta, sivusta litteroitua tekstiä.

5.4 Aineiston analyysi

Aineistoa analysoidessani yhdistän aineistoni yhdeksi isommaksi aineistoksi, jota analysoin sisällönanalyysia mukailleen. Sisällönanalyysi on väljä teoreettinen kehys, jonka avulla voidaan kuvailla kerätyn aineiston sisältöä sanallisesti sekä analysoida sitä systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentiksi eli aineistoksi käy kaikki tekstimuotoon saatettu aineisto. Sisällön analyysin tarkoituksena on tehdä tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus ja löytää sen avulla tekstistä merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103–104.)

Kansainvälisissä tutkimuksissa sisällönanalyysista käytetään usein termiä temaattinen analyysi, jolla tarkoitetaan useimmiten aineiston luokittelua. Analyysiksi ei kuitenkaan tutkimuksessa riitä se, että aineisto luokitellaan lokeroihin. Analyysia ei ole myöskään se, että tutkija ottaa suoria lainauksia tekstiinsä ns. parhaista paloista aineistoa. Aineistoa ei voi jättää puhumaan puolestaan, vaan tutkijan on saatava aineistosta systemaattisesti läpikäyden irti jotain, joka suorissa lainauksissa ei ole läsnä. (Ruusuvoori & Nikander & Hyvärinen 2010, 18–19.)

Sisällön analyysitapoja on kolme: 1) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa aiemmat teoriat tai tieto eivät vaikuta analyysiin. 2) Teorialähtöinen sisällönanalyysi, jossa käytetään

analyysissa aiemmista tutkimuksista saatua tietoa ja teoriaa. 3) Teoriaohjaava sisällön analyysi, joka on sekoitus kahta edellistä analyysitapaa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 95–117.) Tässä tutkimuksessa suoritan aineiston analyysin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä, teemoitellen aineistoani Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin.

Laadullisen tutkimuksen haastatteluaineiston litterointi on osa analyysia. Litterointivaiheessa tehdyt ratkaisut vaikuttavat analyysiin ja siihen millaisia tuloksia tutkimuksessa voidaan esittää. (Nikander 2010, 432.) Omien haastattelujen analysoinnin koin helpommaksi kuin valmiina saamani haastatteluaineiston analysoinnin. Tähän kokemukseen johti varmasti se, että itse haastatteluaineiston keränneenä tunsin jo aineistoni aika hyvin, kun sen olin litteroinut. Valmiina saamani ja toisen henkilön litteroima aineisto oli itselle ihan uusi materiaali ja se piti lukea läpi muutama kertaan, ennen kuin siitä pystyi mitään muistamaan tai löytämään vastauksia ja merkityksiä suhteessa omiin tutkimuskysymyksiin.

Laadullisessa analyysissa tehdään haastatteluaineiston analyysi useimmiten litteroinnin pohjalta, koska laajan alkuperäisen aineiston eli esimerkiksi nauhoitteen kuuntelulla olisi vaikeampi hahmottaa aineiston kokonaisuutta. Kun kiinnostuksen kohteena on haastattelun asiasisältö, ei litterointia tarvitse tehdä yksityiskohtaisesti, vaan riittää, että litteroinnista käy selkeästi ilmi puheenvuorot ja puhutut sanat. (Ruusu vuori 2010, 425–427.) Itse toteuttamani teemahaastattelujen litteroinnissa en tehnyt yksityiskohtaista litterointia, koska tutkijan minua kiinnosti asiasisältö eli haastateltavien kertomat kokemukset. Merkitsin litterointeihin kuitenkin haastateltavien pitämiä taukoja puheessa ja erityiset reaktiot, kuten esimerkiksi kohdat, joissa naurettiin.

Litteroitu teksti perustuu aina tutkijan omiin havaintoihin ja valintaan ja on siksi epätäydellinen (Nikander 2010, 433). Tutkijan on hyvä tiedostaa, että litteroinnin avulla aineistosta tavoitetaan vain haastattelussa puhuttu ja paljon informaatiota jää tavoittamatta. Suuri osa haastattelun vuorovaikutusta tapahtuu väistämättä elein, ilmein ja sanattomalla viestinnällä. Tätä sanatonta viestintää on litteroinnista vaikea tavoittaa. Tutkijan huomiokyky on rajallinen ja lisäksi tutkijan on tehtävä tietoisia valintoja siitä, mikä tieto on tutkimuksen kannalta oleellista. Haastatteluaineiston analyysiin edetessä on tutkijan hyvä muistaa ja tiedostaa, että analyysiin tulee välttämättä vaikuttamaan aineiston

litterointivaiheessa tutkijan ja litteroijan tekemät mahdolliset valinnat. (Ruusuvuori 2010, 427–428.)

Luin ensin valmiina saamani aineiston pariin kertaan ja itse keräämäni aineiston kertaalleen läpi. Toisella ja kolmannella lukukerralla tein alleviivauksia aineistokohtiin, jotka jollain tavalla liittyivät arjen kansalaisuuteen tai hyvinvointiin. Aineistosta löytyi paljon kuvailua liittyen haastateltavien arkeen ja hyvinvointiin. Kolmannella lukukerralla koetin jaotella väreihin, jo alleviivaamiani kohtia, Allardtin hyvinvointiteorian kolmeen ulottuvuuteen. Ensimmäinen ulottuvuuteen eli elintason liittyvät kohdat alleviivasin vihreällä värikynällä. Toiseen ulottuvuuteen eli yhteisyyssuhteisiin liittyvät kohdat alleviivasin punaisella värikynällä. Kolmanteen ulottuvuuteen eli itsensä toteuttamiseen liittyvät kohdat alleviivasin sinisellä kynällä. Huomasin melko pian ihan koodauksen alussa, että ei ole niin helppoa jaotella aineistoa, koska ulottuvuudet menevät väkisin päällekkäin ja limittäin. Moneen kohtaan sain alleviivauksia useammalla värillä ja joissakin haastattelun kohdissa onkin alleviivauksia kaikilla kolmella värillä. Esimerkiksi, kun haastateltavat kertoivat koulusta tai työstä, liittyi heidän kertomansa usein jokaiseen Allardtin hyvinvoinnin kolmeen ulottuvuuteen.

Analyysiosiossa tulen käyttämään runsaasti lainauksia haastatteluista eli litteroituja tekstikohtia, jotka mielestäni kuvaavat hyvin haastateltavien kokemuksia. Aineiston haastattelut nimesin numeroin (1–9), joita käytän myös tulosluvun lainausten perässä, jotta lukijan on helpompi hahmottaa ja seurata tutkielmaani. Numeron lisäksi kerron, onko kyseessä ryhmä tai yksilöhaastattelu. Selitykset haastattelujen koodeille löytyy myös tutkielman liitteistä (liite 3). Tähän tutkielmaani esille kirjoittamiani lainauksia olen osittain editoinut, eli esimerkiksi poistanut lyhyitä niin sanottuja täytesanoja lainaamistani kohdista, jotta lainauksista tulisi lukijalle helpommin ymmärrettäviä.

6. EETTISET KYSYMYKSET

Tutkimusta tehdessä on tutkijan tiedostettava ja pohdittava tutkimuksen tekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä. Eettisiä kysymyksiä pohdittaessa on mietittävä ”Millaista on hyvä tutkimus?”. Eettisyys koskee myös tutkimuksen laatua. Tutkijan eettinen sitoumus ohjaa hyvää tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 126–127.)

6.1 Tutkimuksen eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa tietoa kerätään usein kokonaisvaltaisesti, luonnollisissa tilanteissa, jotka muistuttavat paljon arkielämän vuorovaikutusta. Laadullisessa raportoinnissa eli tutkimuksessa tutkittavien mielipiteet ja ajatukset on tarkoitus saada näkyviin ja kuuluviin. Tällaisena toteutettuna laadullinen tutkimus on toimintaa, jossa eettisten kysymysten tulisi korostua. Tutkijan on myös muistettava oma institutionaalinen asemansa, jolloin on oltava tarkkana siitä, että ei vahingoita tutkittavia. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 125.)

Ihmisiin kohdistuvalle tutkimukselle ihmisoikeudet luovat eettisen perustan. Tutkimuksessa puhutaan tutkittavien suojasta. Tutkijan on selitettävä tutkimukseen osallistuville tutkittaville selkeästi tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset haitat, joita osallistujille saattaa aiheutua. Tutkittavien suojaan liittyy myös se, että tutkija kertoo osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Tutkijan on suojattava osallistujien hyvinvointi, eikä osallistujille saa aiheutua tutkimukseen osallistumisesta vahinkoa. Tutkijan on käsiteltävä saamaansa aineistoa luottamuksellisesti ja vain siihen tarkoitukseen, jonka on tutkittaville kertonut. Mikäli on sovittu, että tutkittavien nimiä ei julkaista, on pidettävä huolta siitä, että tutkittavat eivät ole tunnistettavissa kirjoitetusta tutkimuksesta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 131.) Kerroin haastateltavilleni, miten tulen käsittelemään valmista haastatteluaineistoa ja mitä haastatteluaineistolle tapahtuu tutkielman valmistuttua. Annoin haastateltaville lupauksen siitä, että litteroituani aineiston, hävitän nauhoitetut haastattelut. Otin

haastateltaviltani myös kirjallisen suostumuksen haastatteluun ja varmistin, että haastateltava ymmärtää tutkielmani tarkoituksen.

Koska tutkielmani aineistosta osa koostuu valmiista aiempaa tutkimusta varten kerätystä aineistosta, oli minun tutkijana selvittävä alkuperäisestä tutkimusraportista millaisia lupauksia koskien luottamuksellisuutta, aineiston käyttötarkoitusta ja säilyttämistä oli haastatteluun osallistuneille annettu. Haastatelluille annetut lupaukset koskevat myös tutkijoita, jotka jatkokäyttävät arkistoitua aineistoa. Haastatteluaineistoa käyttävät tutkijat saavat käsitellä ja käyttää aineistoa, kuten haastatteluun osallistuneiden kanssa on aikanaan sovittu. (Kuula & Tiitinen, 2010, 450.) Luin selvityksen, jota varten aineisto oli alun perin kerätty ja sitouduin noudattamaan siinä mainittuja haastateltaville tehtyjä lupauksia. Allekirjoitin myös aineiston alkuperäisen kerääjän kanssa kirjallisen salassapitositoumuksen, jossa sitoudun pitämään salassa kaikki aineiston sisältämät yksilöivät tiedot, kuten haastattelukaupungit, haastateltavien työpaikat tai muut haastateltavien identiteetin mahdollisesti paljastavat yksityiskohdat. Sitoudun allekirjoituksellani myös hävittämään tutkimusaineiston kaikki sähköiset ja paperiset kopiot tutkielman valmistumisen jälkeen.

Koko aineistoani koskevat tutkijoiden tekemät lupaukset suojella haastateltavien anonymiteettiä. Tämä lupaus edellyttää, että haastateltavien henkilöllisyydet pidän salassa ja kaikki tiedot, joista heidät on mahdollista tunnistaa, jätän kertomatta lopullisessa tutkimusraportissani. Otan myös huomioon, että tutkimusraportissa käyttämistäni haastateltavien lainauksista ei käy ilmi haastateltavan asuinkuntaa tai muuta yksityiskohtaa, josta haastateltavan henkilöllisyys saattaisi paljastua.

Haastatteluaineiston jatkokäyttäjän olisi hyvä myös tiedostaa konteksti, jossa tutkimusaineisto on syntynyt (Kuula & Tiitinen, 2010, 456). Kontekstin tiedostamisessa auttaa se, että tutkijalla on perustiedot haastattelutilanteista. Perustiedoilla tarkoitetaan aikaa, paikkaa, paikkakuntaa ja tietoa siitä oliko haastattelutilanteessa läsnä muita ihmisiä. Haastatteluaineiston jatkokäyttäjän on myös hyvä tietää miten haastateltavat ovat valikoituneet ja millaista tietoa heille annettiin ennen haastattelua. (Kuula & Tiitinen, 2010, 451.) Luin aiemman tutkimusraportin, jossa aineistoa oli käytetty ja selvitin siten itselleni tutkijana aineiston keruun kontekstin. Kontekstin tiedostamisessa auttoi myös aineiston keruuseen osallistuneen tutkijan kanssa käymäni keskustelut. Myös litteroidussa

haastatteluaineistossa oli joitakin tietoja liittyen haastateltaviin, paikkaan ja aikaan.

Tutkimusaiheen valinta on myös eettinen kysymys, joka tutkijan on tutkimuksessaan perusteltava. On tiedostettava mitä ja miksi tutkitaan. Näihin kysymyksiin on vastattava muotoillessaan tutkimus ongelmaa tai tehtävää. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 129.) Tutkimusaiheen valintaan liittyviin eettisiin kysymyksiin olen pyrkinyt vastaamaan heti tutkielmani johdannossa.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimuksen läpinäkyvyys. Läpinäkyvyydellä tarkoitetaan aineiston analyysin ja siitä tehtyjen johtopäätösten auki kirjoittamista eli selittämistä. (Nikander 2010, 432–433.) Tutkimuksen läpinäkyvyyttä olen koettanut pitää mielessä tutkielmani joka vaiheessa. Olen siksi koettanut selittää ja avata lukijalle jokaista tutkielmani teossa tekemääni valintaa ja päätöstä tutkielmani joka vaiheessa.

6.2 Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa

Lisääntynyt maahanmuutto on tuonut tarpeen tehdä maahanmuuttajia ja monikulttuurisuutta koskevia tutkimuksia. Haastattelututkimuksissa kulttuurierot ovat myös läsnä ja haastattelijan on se hyvä tiedostaa. Kun haastattelija ja haastateltava ovat eläneet eri kulttuureissa, ovat heidän kokemuksensa erilaisia ja he mahdollisesti tulkitsevat todellisuuttaan eri tavoin. (Rastas 2005, 78–80.)

Työssään maahanmuuttajia kohtaavat ammattilaiset ovat huomanneet, että tieto siitä, mihin kansanryhmään maahanmuuttaja kuuluu, ei ole kovinkaan oleellista. Paljon tärkeämpää työn sujuvuuden kannalta on tutustua asiakkaaseen ja hänen taustaansa kansallisuudesta tai kulttuurista piittaamatta. (Vuori 2012, 240). Tutkijan tulisi tiedostaa kulttuurien eroavaisuuksia, mutta tuleeko hänen osata kaikkien haastateltavien kulttuurit. Mikäli tällainen vaatimus tutkijalle esitettäisiin, ei tutkimus todennäköisesti valmistuisi. Riippuu siis ihan tutkimusaiheesta, miten hyvin on oltava perillä kulttuureista. (Rastas 2005, 85.)

Haastattelutilanteissa tiedostin haastateltavien kansallisuudet, mutta koetin tavoittaa haastateltavan ilman minkäänlaisia oletuksia siitä, miten kulttuuri tai hänen kansallisuutensa vaikuttaa haastatteluun tai lopulta tuloksiin. Lähtöajatuksenani oli, että kansalaisuus tai kulttuuri eivät määritä ihmistä tai haastattelutilannetta. Haastattelujen edetessä tuli tilanteita, joissa haastateltava puhui kulttuurieroista lähtömaan ja Suomen välillä, otin haastateltavan kertoman vastaan ja mikäli en ymmärtänyt, niin esitin mahdollisimman avoimen lisäkysymyksen aiheesta, kuten esimerkiksi: ”Kertoisitko tarkemmin mitä tarkoittit...” En haastattelijana kokenut, että minun olisi pitänyt osata haastateltavan kulttuuria. Haastateltavien kulttuurien osaaminen olisi saattanut olla jopa haastattelua hankaloittava tekijä. Ajattelen, että sain ilman ennakko-oletuksia kulttuureista haastatteluista tavallaan puhtaampaa tietoa kuin olisin saanut, jos olisin ilmaissut haastateltavalle ymmärtäväni heidän kulttuuria. Silloin haastateltava olisi jättänyt mahdollisesti jotain ehkä oleellistakin kertomatta. Lähes jokaisessa aineiston haastattelussa haastateltavat kertoivat kulttuurieroista verraten lähtömaan kulttuuria Suomen kulttuuriin.

Tutkijan on tiedostettava ja tehtävä näkyväksi oma positionsa ja osattava analysoida kulttuurierojen merkitystä tutkimusprosessille. (Rastas 2005, 94). Tutkielmaa tehdessäni koetin asettaa itseni mahdollisimman avoimeksi ja herkäksi, jotta tavoittaisin tutkittavien aitoja kokemuksia. Tutkielmaani kuitenkin todennäköisesti vaikuttaa se, että olen sosiaalityöntekijä ja työskentelen paljon kotoutumiskysymysten ja maahanmuuttajataustaisten ihmisten kanssa ja omaan jonkin verran aiempaa kokemusta sekä heidän arjesta että yhteisestä arjestamme. Jos lähdän syvällisemmin miettimään omaa positiotani tutkielmani aiheeseen, niin saattaa vaikutusta olla myös varhaislapsuuteni kokemuksilla, jolloin asuin vanhempieni kanssa jonkin aikaa työperäisinä maahanmuuttajina Irakissa, jossa isäni työskenteli sähköasentajana rakennustyömailla.

Haastattelu ei täytä asetettuja tavoitteita, jos haastattelija ja haastateltava eivät ymmärrä toisiaan. Tällöin väärinkäsityksiltä ei voida välttyä. Väärinkäsitykset ovat saattaneet syntyä jo silloin, kun haastateltava on suostunut haastateltavaksi. Mikäli haastateltava ei ymmärrä tutkimuksen tarkoitusta, on se tutkimuseettisesti väärin. (Rastas 2005, 83.) Koetin poistaa tai pienentää tällaista väärinymmärryksen riskiä siten, että ennen itse keräämiäni haastattelujen aloitusta, kerroin haastateltaville tutkimukseni aiheesta ja tarkoituksesta. Ensimmäisen kerran, kun otin heihin yhteyttä puhelimitse, kerroin tutkimuksen tarkoituksen ja miten käytän haastatteluaineistoa. Kertasin vielä ennen haastattelun alkua uudelleen

tutkielman tarkoituksen ja aineiston käyttöön liittyvät asiat ja annoin haastateltaville mahdollisuuden esittää kysymyksiä, mikäli eivät jotain ymmärtäneet. Koin tämän tutkielman tarkoituksen selittämisen ja kertaamisen erittäin tärkeäksi ja tarpeelliseksi. Minun oli huomioitava se, että haastatteluun suostuneet henkilöt eivät olleet äidinkieleltään suomenkielisiä.

Haastatteluissa koetin myös ottaa huomioon haastateltavien kielitaidon eli mahdollisuuden siihen, että he eivät ymmärrä mitä kysyn tai tarkoitan kysymykselläni. Ohjeistin haastateltaviani jo ennen nauhurin päälle laittamista siihen, että rohkeasti keskeyttävät ja kertovat mikäli eivät ymmärrä kysymystäni. Molempien haastattelujen aikana haastateltava pyysi sulkemaan muutaman kerran nauhurin ja halusi selventää mitä haastattelijana tarkoitan kysymykselläni. Tämä oli mielestäni hyvä ja toimiva tapa saada varmuus siitä, että haastateltava varmasti ymmärtää mihin vastaa. Kumpikin haastateltava kertoi, että nauhoitus jännittää ja haluavat katkaista nauhan, kun haluavat kysyä jotain tai, kun haastattelijana annan lisäohjeita. Toisaalta ajattelen, että haastateltaessa on aina läsnä riski siitä, että haastateltava ei ymmärrä haastattelijan kysymystä. Tämä riski tietysti on isompi silloin, kun haastateltava ei voi haastattelussa käyttää omaa äidinkieltään. Tämä on otettava huomioon, kun esittelen tutkimustuloksia.

7. MAAHANMUUTTAJIEN KOKEMUKSIA ARJESTA JA HYVINVOINNISTA

Tässä luvussa tarkastelen aineistoani, eli haastatteluista nousseita maahanmuuttajien kokemuksia arjestaan ja hyvinvoinnistaan, Allardtin hyvinvoinnin kolmessa ulottuvuudessa, joita ovat elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttaminen. Tutkin miten nuo kolme hyvinvoinnin ulottuvuutta määrittävät haastateltujen maahanmuuttajien arjessa.

Aineistosta nousi esiin haastattelijoiden kertomana myös muutamia syrjäntäkokemuksia. Syrjäntäkokemukset kuvaavat tilanteita, joissa haastateltava on kokenut jäävänsä vaille tarvitsemiaan palveluita, olevansa jollakin tavalla ulkopuolinen tai syrjäntä on saattanut haitata hänen itsensä toteuttamista. Syrjäntäkokemukset uhkaavat hyvinvointia ja liittyvät siten myös hyvinvoinnin kolmeen ulottuvuuteen.

Haastattelujen perusteella kotoutuminen on kaksisuuntaista ja tapahtuu vuorovaikutuksessa maahanmuuttajan ja valtaväestön edustajien kesken. Maahanmuuttajan tulee kotoutua ja sopeutua uuteen maahan ja myös valtaväestön tulee sopeutua maahanmuuttajiin.

” Se on just se, se sun oma asenne, se on kaikist ratkaisevin asia, ja siihen ei kukaan tavallaan, totta kai ulkopuoliset tekijät voivat vaikuttaa siihen, että sä voit vähän paremmin, jos sua hyväksytään tähän yhteiskuntaan semmosena, ku sä oot, mutta sun pitää tehdä myös sitä työtä sen eteen, että niinku säki hyväksyt tämä yhteiskunta sellaisena kuin se on.” (5, ryhmähaastattelu)

7.1 Elintaso (Having)

Elintaso koostuu Allardtin (1980, 39–40.) mukaan aineellisista ja persoonattomista resursseista, joita yksilöllä on käytettävissään. Yksilön elintasoa määrittelevät muun muassa se, että tulevatko yksilön perustavaa laatua olevat fysiologiset tarpeet tyydytettyä ja onko

fyysinen ympäristö sellainen, missä yksilö voi saada tarpeensa tyydytettyä. Myös Maslowin (1943, 372–380) tarvehierarkian kaksi ensimmäistä tasoa, fysiologiset tarpeet ja turvallisuuden kokeminen, liittyvät elintasoon.

Aineistossa haastateltavat kertoivat, että pitävät Suomea turvallisenä maana ja viihtyvät Suomessa. Suurin osa haastatelluista koki, että Suomi on hyvä paikka elää ja asua, sekä kasvattaa omia lapsia. Suurin osa näki, että heidän tulevaisuutensa on Suomessa ja heillä ei ole enää muita kotimaita, mihin palata.

” Suomi on hyvä maa, se on miksi me ollaan tässä me rakastetaan Suomea, täällä kaikki on hyvin ja asua... Me eletään niin hyvin kuin me pystytään ja sitten Suomi, se on meidän maa, meillä ei ole tällä hetkellä mitään muuta maata, me eletään täällä” (2, ryhmähaastattelu)

” Ei vain tämä kaupunki, vaan koko Suomi minulla hyvä olla. Se ei mitään ongelmia minulla täällä ja mä asun rauha paikka, on hyvä. Siksi me olen tyytyväisiä.” (8, yksilöhaastattelu)

Aineistosta nousi esiin taloudellisen tilanteen heikkous, joka vaikuttaa maahanmuuttajien kokemaan arkeen. Monet haastatteluun osallistuneista kuvailevat toimeentuloaan kohtuulliseksi, mutta kertovat, että heillä ei ole varaa mihinkään ylimääräiseen ja on laskettava tarkkaan mihin voi rahaa käyttää. Aineistosta käy ilmi, että osa maahanmuuttajavanhemmista kokee haastavana sen, että heidän lapset vaativat saada samoja asioita, kuin suomalaiset valtaväestön lapset, joiden vanhemmat käyvät töissä. Maahanmuuttajavanhemmat kokevat, että heillä ei ole useinkaan varaa toteuttaa lastensa toiveita. Vanhemmat kertovat, että taloudellinen tilanne helpottuisi, jos he saisivat palkkatyötä. Muutama haastateltava kertoi myös, että perheen elintaso oli Suomeen saapumisen jälkeen huomattavasti tipahtanut suhteessa heidän lähtömaansa elintasoon. Tästä syystä varsinkin perheen lasten oli vaikea ymmärtää, että vanhemmilla ei ole enää varaa kaikkeen, mihin oli varaa lähtömaassa. Muutama haastateltava kertoi, että perheen isä oli omannut lähtömaassa hyväpalkkaisen työn ja isällä on korkea koulutustaso, mutta Suomessa hän ei ole syystä tai toisesta työllistynyt.

” Ja meillä tavallaan... tulee ongelma ulkopuolelta, kun lapset ei saa sillee

mitä koululutoveri saa... isä insinööri omassa maassa ja enemmän tuloa, lapsi ei ymmärrä että sun äiti ja isä työttömiä...” (3, ryhmähaastattelu)

Moni haastateltava kuvaili, että heidän taloudelliseen tilanteeseen heikentävästi vaikuttaa se, että he lähettävät rahaa perheilleen, jotka eivät ole päässeet vielä Suomeen, vaan ovat edelleen lähtömaassa tai jääneet johonkin muuhun maahan matkan varrelle. Perheen ollessa hajallaan ja perheenyhdistämiseen liittyvä epävarmuus vaikuttaa myös maahanmuuttajan terveyteen ja sitä kautta hyvinvointiin negatiivisesti. Perheen yhdistyttyä haastateltavat kuvailivat hyvinvoinnin lisääntyvän ja arjen sujuvan paremmin.

”Joo se stressi, kun ei nukkunu hyvin, ei työssä, se elämä vaikea. Sitten siellä on tyttöjen isä kuollut. Tyttö siellä, minä en tule, minä ei rahaa maksaa riittä...” (7, yksilöhaastattelu)

”Haluan tehdä paljon työtä, haluan perheeni tänne yhdistää... Nyt maksaa paljon heille ja rahaa pitää lähettää...” (8, yksilöhaastattelu)

Tämä tilanne on usealla pakolaisena Suomeen saapuneella. Monet heistä olivat hakeneet perheenyhdistämistä. Moni haastatelluista oli saanut lapsensa Suomeen, mutta osa ei ollut onnistunut yhdistämään perhettään tai prosessi oli vielä kesken. Osa lähetti rahaa sukulaisilleen, kuten vanhemmilleen tai sisarilleen. Aineiston pohjalta voidaan todeta, että perheenyhdistämisellä on suuri merkitys maahanmuuttajan taloudelliseen tilanteeseen, viihtymiseen uudessa maassa, hyvinvoinnille ja kotoutumiselle.

Muutama haastatelluista kertoivat siitä, että eivät ole päässeet terveydenhuollossa tarpeellisiksi kokemuksiinsa tutkimuksiin ja ajatteli sen johtuvan siitä, että on ulkomaalainen. Toisaalta taas eräs toinen haastateltava toi esiin, että Suomessa ei yleensääkään pääse lääkärille tai lääkärissä tutkita potilasta niin tarkasti kuin lähtömaassa.

”Mä olin tosi sairas ja mä tulen ambulanssi sairaalaan ja lääkäri, tulee hoitaja ja hoitaa minulle ja vie minut sänkyyn ja mä olin kolmekymmentäyhdeksän kuumetta. Ei kukaan tutkinut minua, lääkäri sanoi nouset nytte sängystä ja mene pois ja otat taksilla kotiin, ja mä mene kotiin.

En pysty mennä puhutaan hyvin ja mä puhuin silloin englantia, eikä kukaan ymmärtäny.” (1, ryhmähaastattelu)

Elintason liittyviä kuvailuja aineistossa huomattavasti vähemmän kuin muihin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin liittyviä kuvailuja. Elintason liittyvät kuvailut liittyivät pääsääntöisesti taloudelliseen tilanteeseen, ympäristöön, terveyteen ja turvallisuuteen. Aineiston perusteella maahanmuuttajat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä ympäristöönsä ja kokevat olevansa turvassa. Taloudellista tilannetta moni kuvaili niukaksi, mutta kohtuulliseksi. Monessa haastattelussa kerrottiin toiveesta päästä töihin, jolloin taloudellinen tilanne kohentuisi. Moni kuvaili terveyttään hyväksi ja huonovointisuudesta puhuttiin vain kolmessa haastattelussa. Huono vointi liitettiin kahdessa haastattelussa perheenyhdistämisen epävarmuudesta johtuviin oireisiin, kuten unettomuuteen ja alakuloon. Perheenyhdistämisestä puhuttiin myös taloudellisesta tilanteesta puhuttaessa. Perheenyhdistäminen on kallista ja perheen ollessa vielä yhdistämättä vaikuttaa se Suomessa olevan perheenkokoajan taloudelliseen tilanteeseen, koska hänen on lähetettävä ulkomailla oleskelevalle perheelleen rahaa elämiseen.

7.2 Yhteisyysuhteet (Loving)

Yhteisyysuhteilla Allardt tarkoitti yksilön tarvetta sosiaaliseen kanssakäymiseen ja tarvetta kuulua johonkin, jossa on hyväksyty ja pidetty. Yhteisyysuhteiden toteutumiseen vaikuttaa myös se, ymmärtävätkö yksilöt toisiaan ja osaavatko he asettua toisen asemaan. Ratkaisevaa tässä ymmärryksen löytymisessä on se osaavatko yksilöt kommunikoida keskenään. Yhteisyysuhteet edellyttävät kielellisiä valmiuksia yhteisen todellisuuskäsityksen perustaksi. (Allardt 1980, 42–45.)

H: Miten sä koet hyväksytäänkö sut täällä ja kun menet eri paikkoihin, niin tuntuuko susta, että kuulut porukkaan ja tänne vai tuleeeko sulle koskaan sellainen olo, että olisit ulkopuolinen?

9: ”Joo mä niin kuulun tänne... vaikka menen mihin vain mä kuulun sinne. Mä vain menen...”(naurua)

H: Joo (naurua)

9: Joo... se on minä omatunto... se tärkeämpi...(naurua) Minä itse tunnen hyvin...(naurua) Meidän maassa sanoo... Olen omassa lautasessa... (naurua)

H: Anteeksi, mitä... sanoitko omassa lautasessa?

9: Joo... sanoin oma lautanen... siis omassa lautasessa... ymmärrätkö se on minun lautanen ja olen siinä... (Piirtää käsillä ympyrää pöydän kanteen ja osoittaa itsensä pisteenä keskelle)

H: Taidan ymmärtää... siis kielikuva.. Omassa lautasessa.. Hyvä.

(9, yksilöhaastattelu)

Yllä oleva lainaus oli tutkielmani kannalta hyvin keskeinen. Tähän lainaukseen viittasin jo tutkielmani johdannossa. Tutkijana pohdin mistä osatekijöistä lautasen tulisi muodostua tai mitä lautasella tulisi olla, jotta se tukisi maahanmuuttajan hyvinvointia arjessa ja sitä kautta mahdollisesti kotoutumista uuteen kotimaahan.

Aineiston perusteella näyttäisi siltä, että haastatteluihin osallistuneet pitivät tärkeänä kielen oppimista ja uuteen kulttuuriin tutustumista. Kulttuurin ja kielen oppimiseen vaikuttavat sosiaaliset suhteet. Asia voidaan kääntää myös toisin päin, koska varsinkin kielitaito vaikuttaa sosiaalisten suhteiden syntyymiseen. Maahanmuuttajat tarvitsevat sosiaalisia kontakteja valtaväestöön oppiakseen uutta kulttuuria ja kieltä. Yhteinen ymmärrys auttaa kotoutumaan.

” Jos yhteiskieli löytyy, kaikki on helpompaa.” (3, ryhmähaastattelu)

2: ” Koska tässä se enemmän käytetään kieltä ja jos se kieli on vaikea ja kulttuuri ja just se kulttuuri on niin iso ero ja me kehitytään pikku hiljaa ja haluaa auttaa, mutta jos sä kehity yksin, kehitytään väärällä tavalla. Sä et ymmärrä kulttuuri, sä et ole suomalainen, sä et ole somalialainen, sä olet keskellä, se tarkoittaa, sä et ole missään, sitten sä olet hävinnyt. Mutta on muutamia ihmisiä jotka haluaa, että me opitaan Suomen kulttuuri, Suomen elämä, miten me eletään suomalaisten kanssa ja miten me ollaan ihmisten kanssa”

H: "Just joo."

2: "Sen takia me tarvitaan paljon apua. Ja meille apu, ei se koskaan riitä."

(2, ryhmähaastattelu)

Eräs haastateltava kertoi siitä, miten lasten, luokkatovereiden ja opettajien välillä saattaa tulla konflikteja, kun yhteinen ymmärrys puuttuu. Haastateltava kertoi, että heidän lähtömaassaan mennään vain mukaan esimerkiksi leikkeihin, eikä jonoteta mihinkään. Suomalaisessa koulussa hänen mielestään kaikkeen on kysyttävä lupa. Lapsille tulisi haastateltavan mielestä sanoittaa selkeämmin niin sanottuja kirjoittamattomiakin sääntöjä. Esimerkkinä haastateltava kertoi, miten heidän kotimaassa lasten jalkapallopeleihin vain mennään mukaan ilman luvan kysymistä. Suomessa lapsi oli joutunut ongelmiin, kun ei ollut ymmärtänyt kysyä lupaa osallistua jalkapallopeleihin. Lapsi oli vain mennyt peliin mukaan ja ottanut pallon, josta muut lapset olivat suuttuneet ja oli tullut riita, jota oli opettajan johdolla selvitetty.

" ... esimerkiksi jalkapallo, kun lapsi pelaa ulkona, ei kukaan kotimaassa kysy lupaa saanko minä tulee mukaan. Poikani lähtee jalkapalloon heti ja pelaa, hän ei kysy kenellekään ja kaikki suomalaiset lapsi itkee ... "

(1, ryhmähaastattelu)

Muutamit haastateltavat kertoivat, että toivoisivat päivähoitossa ja koulussa lapsille opettavan suomalaisia tapoja mennä mukaan leikkeihin ja olla toisten lasten kanssa. Tämä on toisaalta juuri varhaiskasvatuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä myös suomalaisten valtaväestön lasten kohdalla.

" ... Että katotaan, että hän on lapsi ja opetetaan sille miten ollaan toisen kanssa." (3, ryhmähaastattelu)

Palkkatyön tai työharjoittelun mukanaan tuoma työyhteisö nousi haastatteluissa isoon merkitykseen hyvinvoinnista puhuttaessa. Työntekoa pidettiin saavuteltavana asiana ja koettiin, että kielitaito tulisi omata ensin ja se auttaisi työpaikan saamisessa. Haastateltavat tiedostivat myös, että tarvitaan koulutusta ammattiin, jotta työllistyisi. Monet haastatelluista kuvasivat työssä oppimista kaikista mieluisammaksi tavaksi oppia kieltä ja yhteiskunnan toimintatapoja.

”Työssä oppii myös muiden kans kieli ja kulttuuri” (6, ryhmähaastattelu)

” Työssä opin parhaiten suomalaista... kieltä ja kuinka Suomessa tehdään. Työkaverit ja asiakas hyvin opettivat” (8, yksilöhaastattelu)

Vain yksi haastateltava kertoi kokemuksistaan työelämässä kohtaamastaan syrjinnästä. Hänen mielestään se saattaa johtua siitä, että heihin ei ole yksilöinä tutustuttu tarpeeksi, vaan omataan ennakkoluuloja maahanmuuttajista. Tällainen syrjintä heikentää maahanmuuttajan hyvinvointia, arjen kansalaisuutta ja kotoutumista.

” Kyllä mä huomaan, että monet ei tykkää ulkomaalaisia silleen tavallaan, vaikka on työkaveri... Sinulla pitää olla sillee hyväksyä tämä ihminen, sille mitä sinä teet samalla tavalla, että tutustu ihmisenä.” (3, ryhmähaastattelu)

Muutama haastateltava nosti esiin kotiäitien kotoutumiseen liittyvän riskin. Haastateltavat kertoivat, että kotiäitinä ollessaan he eivät oppineet uutta kieltä ja he viettivät aikaa vain kotona pienten lasten kanssa, kun taas miehet kävivät kielikoulutuksessa ja isommat lapset koulussa, jossa oppivat uuden kielen nopeasti. Eräs haastateltava äiti piti erittäin tärkeänä, että maahanmuuttajaperheiden lapsille tarjotaan hoitopaikkaa, jotta äidit pääsevät kielikouluun ja oppivat kielen, jolla kommunikoida valtaväestön kanssa.

” On hyvä, että saa hoitopaikka ja joku ohjaa hänet etsimään kielikurssia, harjoitustyö, työoppiminen...ihminen pärjää omalla tavalla, silleen elättää itse, että ei tarvi koko ajan odottaa työttömyyspäiväraha.”
(3, ryhmähaastattelu)

Aineistosta löytyi muutamia kuvailuja siitä, miten maahanmuuttajaperheiden äitien kannustamisella Suomen kielen oppimiseen, koulutukseen ja työelämään pääsemiseen voi olla vaikutuksia myös seuraaviin sukupolviin.

”Mutta hyvä että tuetaan sillä tavalla että äiti vaikka hänellä olisi kymmenen lasta, kymmenen lapsi oppii myöhemmin, elämää millä tavalla rakennetaan, jos äiti on töissä tai äidillä on koulutus, lapselle myös tulee hyvä lapsi, hän

tietää että raha ei revitä puuta, että työ tekemällä. Työ saadaan koulutus kautta, koulutus saadaan kielen kautta. Silleen ensin pitää oppia kieli ja pitää etsiä koulutusta. Jos alun perin äiti ei tuettu, äiti masentuu, lapset karkaa kotosta, raha ei riitä. Se on tosi vaikeeta elää, ei kukaan auta. On hyvä että perheet tuetaan.”(3, ryhmähaastattelu)

Yllä olevassa, lainatussa haastattelun kohdassa, haastateltava kuvasi, että äiti saattaa masentua, jos hän ei saa riittävästi tukea kotoutuakseen. Eräs haastatteluun osallistunut perheen äiti kuvasi, että heille tulee paljon riitoja miehen kanssa, koska mies osaa jo kieltä ja käy paljon ulkona ystäviä tapaamassa, kun taas kielitaidoton äiti jää kotiin lasten kanssa.

” Isä ystävien kanssa ulkona, äiti kotona, koko ajan riitaa. Raha ei riitä, talo ei riitä perheelle, monet sairastuu, se tosi ongelma.”(3, ryhmähaastattelu)

Ratkaisuna tähän äitien kotiin jäämiseen liittyvään riskiin nähtiin se, että äitien kotoutumiseen kiinnitettäisiin enemmän huomiota. Äideille tulisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tarjota mahdollisuutta kielikoulutukseen. Kotoutumiskeskusteluissa tulisi huomioida enemmän perheiden ja äitien tarpeita ja järjestää koulutuksia ottaen huomioon kotiäidit. Lasten aikaisessa vaiheessa päivähoitoon pääsemisen tärkeyttä perusteltiin, äitien kotoutumisen eli kielikoulutukseen pääsemisen lisäksi myös sillä, että lapset oppisivat kielen nopeammin toisten lasten seurassa päiväkodissa. Perhe jatkaa oman äidinkielen käyttöä kotikielenä, jolloin lapsi ei opi puhumaan ja ymmärtämään suomea.

*”Myös äiti pitää saada elämään kiinni että hän opiskelee ja menee töihin.”
(3, ryhmähaastattelu)*

Maahanmuuttajien parissa työskenteleviltä viranomaisilta ja ammattilaisilta haastatellut maahanmuuttajat toivovat avoimuutta ja kiinnostusta heitä koskeviin asioihin. Maahanmuuttajat toivovat myös, että ammattilaiset ja viranomaiset ottavat rehellisesti puheeksi, jos eivät esimerkiksi ymmärrä jotain heidän tapojaan. Asioita puheeksi ottamalla voidaan välttyä monilta väärinkäsityksiltä. Muutama maahanmuuttajavanhempi kuvailivat tilanteita, joissa olivat kokeneet, että heitä syytetään jostain tai heidän toimintaansa tai vanhemmuutta arvostellaan, mutta sitä ei oteta puheeksi. Maahanmuuttajavanhemmat toivovat lastensa asioissa enemmän yhteistyötä esimerkiksi koulun ja päiväkodin kanssa.

” Kyllä me vanhemmat toivotaan ammattilaisilta ystävällisyyttä ja semmosta niinkun ihan aitoa kiinnostusta.” (5, ryhmähaastattelu)

” ... ei keskustella vapaasti, ei mitään. Sitten ku tapahtuu tämmösen pieni, heti näkee että ne ei puhu mitään, ne kattoo ihan ku oisit tappaja siinä että nyt mitä on oikein meneillään, ei ne puhu mitään, sitten kääntyy takaisin ihan ku sä oot ihan orpo olo.”(4, yksilöhaastattelu)

Aineistosta löytyy kuvailuja siitä, että lähtömaassa oli koettu enemmän yhteisöllisyyttä kuin Suomessa. Maahanmuuttajat kokevat kyllä omaavansa verkostoa ympärillään ja saavansa apua tarvittaessa esimerkiksi ystäviltä tai vaikka naapurilta. Moni kuvaili naapurien olevan avuliaita, koska naapurit tietävät heidän olevan maahanmuuttajia. Naapuriapua saatettiin pyytää, kun tarvittiin neuvoa löytää joku paikkakunnan virasto tai osoite. Naapuriapua pyydettiin myös esimerkiksi tärkeän näköisen postin tulkkaukseen tai oikolukuun.

” Mulla ei, mulla ei ainakaan verkosto puute.” (4, yksilöhaastattelu)

” Naapuri neuvoo mihin pitää mennä ja mistä löytää.” (9, yksilöhaastattelu)

*”Naapuri osaa parempi suomi ja voi sanoa mitä itse ei ymmärrä postista.”
(8, yksilöhaastattelu)*

Aineiston mukaan kuitenkin suurin osa avusta, jota maahanmuuttajat tarvitsevat, tulee viranomaisverkostosta. Eräs haastateltava kertoi, että hän saa kyllä joskus satunnaisesti apua myös tutuilta tai ystäviltä, mutta tuttujen tai ystävien apua hän ei uskalla pyytää, vaan ottaa vastaan vain silloin, kun sitä tarjotaan. Sama haastateltava kertoi, että luottaa enemmän viranomaisapuun, koska on joskus saattanut saada väärää neuvoja ystäviltä ja sen pohjalta toiminut väärin.

” En uskalla pyytää apua. Luotan vain sosiaalityöntekijään. Luotan, että voin häneltä aina pyytää apua ja kysyä neuvoa... vaikka mitä. En uskalla pyytää naapuria. Naapuri tietää, että me pakolaisia ja auttavat ja kysyvät mitä kuuluu, mutta en koskaan pyytää. He auttavat, jos itse haluaa. Jos tartten

apua, soitan heti sosiaalityöntekijälle ja he neuvoo ihan kaikissa asiassa. Se on aina tosi mitä sosiaalityöntekijä sanoo, luotan ja uskon. Joskus joku neuvo minua väärin ja en enää uskalla uskoa muihin.” (9, yksilöhaastattelu)

Varsinkin lastenkasvatuksesta ja kotiäitiydestä puhuessaan haastateltavat kuvailivat lasten hoitamista hyvin yksinäiseksi. Monet haastateltavat kuvailivat lähtömaassa lasten kasvatuksen tapahtuvan yhteisöllisemmin kuin Suomessa. Suku, perhe ja kylä olivat usein kasvattaneet yhdessä yhteisön lapsia lähtömaassa, kun taas Suomessa lapsen kasvatusta koetaan kuuluvan ainoastaan vanhemmille. Moni haastatteluun osallistunut maahanmuuttaja kertoi, että Suomessa vanhempien on tukeuduttava lastenkasvatus asioissa enemmän viranomaistukeen ja perhepalveluihin. Moni kertoo, että lähtömaassa ei ollut perhepalveluita, kuten Suomessa. Yksi haastateltava puhui myös vanhusten hoidosta, joka tapahtui hänen mukaansa hänen lähtömaassaan yhteisöllisemmin kuin Suomessa.

8: ” Somaliassa hyvä kulttuuri. Siellä pieni asunto mahtuu joskus 30-40 henkilöä. Naiset, lapset miehet asuu ja toinen toisiaan auttaa. Kaikki iloisia ja iltaisin istutaan yhdessä ja lapsilla sama lelut leikkivät. Joskus naapurit syödään ja autetaan yhdessä. Kaikki hoitaa lapsia. Lapset hoitaa aina ensiksi, myös vanhoja, ollaan aina kilttejä vanhoille ja lapsille.”

H: ”Ok. Miten Suomessa...?”

8: ”Suomalainen myös hyvä kulttuuria... myös hoitaa hyvin lapsia ja vanhoja, mutta eri tavalla. Kaikki on ihan hyvin.”

(8, yksilöhaastattelu)

” No mun mielestä äidinä kun olen täällä Suomessa, se enemmän siis semmonen olo pitää kaikki tehdä ite..” (6, ryhmähaastattelu)

Eräs haastatteluun osallistunut äiti kertoi, miten kokee, ettei Suomessa voi puuttua toisen perheen lasten tekemisiin tai ojentaa toisten lapsia. Hän oli lähtömaassaan tottunut siihen, että kaikki ojentavat lasta tarvittaessa.

”Kongossa kasvatus on koko suvulle että koko suku kasvattaa lapsi, se ei oo ainoa äidille ja isälle, niin ja sitten ku täällä Suomessa se on oikeesti kiinni sinun ja sinun miehelle lapsi ei oo kenellekään muu, se vaikuttaa aika paljon

niihin että tuntuu että, enemmän pärjää jos on joku toinen oikeesti kieltää minun lasta vaikka ulkona että nyt hei. Afrikassa naapurillakin on oikeus vetää vaikka sun lapselle korvaan että nyt sä oot tehny väärin ja sitä ei saa tehdä, ei tule mitään sanomista. Suomessa yrittää vähä kieltää vaikka naapurin lasta kyllä sitten saa kuulla vielä.” (4, yksilöhaastattelu)

Haastateltavien puheesta saa vaikutelman, että he kokivat yhteisöllisen kasvatuksen lähtömaassa olevan lapselle turvallista. Vanhemmat saattoivat lähtömaassa luottaa siihen, että joku aikuinen ojentaa lapsia tarvittaessa. Turvallisuutta lisäsi todennäköisesti myös se, että kaikki tuntevat toisiaan ja aina todennäköisesti joku naapuruston aikuinen tietää missä lapset liikkuvat.

”Kotimaassa kaikki sukulaiset, naapurit kasvattaa. Ne silleen tietää lapsen minne liikkuu ja lapset pelkää myös naapurit tietysti. Mutta Suomessa, naapuri ei tunne sun lapsi, vaikka se tuntee, ei puhu paljon heidän kanssa.” (3, ryhmähaastattelu)

Aineiston perusteella suomalainen perhekäsitys saattaa poiketa paljon siitä millainen perhekäsitys haastateltavilla on. Haastateltavat kertoivat lähtömaassa kaikkien suvun jäsenien asuvan lähekkäin ja viettävän aikaa yhdessä sekä, kuten edellä todettiin, kasvattavan lapsia yhdessä. Suomessa perheet ovat suljetumpia yksiköitä ja eräs haastateltava kuvasikin, että Suomessa kaikilla perheillä on oma elämä.

”...Täällä kaikilla on oma elämä.” (2, ryhmähaastattelu)

Muutama haastateltava kertoi perheenyhdistämiseen liittyvistä asioista, jotka vaikuttavat heidän hyvinvointiin. Haastateltavat kertoivat olleensa hyvin yksinäisiä ennen perheenyhdistämistä. Aineistosta kävi ilmi myös, että monet, jotka olivat saaneet primääriperheen mukanaan lähtömaastaan, kaipasivat lähtömaahan jääneitä vanhempiaan tai sukulaisiaan. Huoli läheisten pärjäämisestä lähtömaassa ja toisaalta omasta läheisverkoston puutteesta Suomessa saattaa vaikuttaa hyvinvointiin negatiivisesti.

”Mun mielestä elämäni muuttui, kun lapsi pääsi tänne. Oli tosi vaikea elämä, kun mä oli yksin täällä. Mä oli töissä illalla ja aamulla lapsen takia ja lähetään

vuokranmaksu...Mutta kun lapsi nyt on se elämä muuttanut kovasti ja olen tosi iloinen...”(1, ryhmähaastattelu)

Moni haastatteluihin osallistunut lastenkasvatuksesta kertoessaan oli sitä mieltä, että Suomessa lastenkasvatus on erilaista kuin mihin oli kotimaassaan itse tottunut ja kasvanut.

” No, mun mielestä kaikki äidit on samanlaista, mutta se se miten kasvatetaan lapset on vähän erilainen...”(3, ryhmähaastattelu)

Aineiston perusteella näyttäisi siltä, että monen haastatteluihin osallistuneen maahanmuuttajan mielestä Suomessa lapsilla on liikaa valtaa, mutta ei tarpeeksi vastuuta.

”... tuntuu että lapsella on paljon ihan oikeutta mutta ei vaadita lapselta mitään.” (4, yksilöhaastattelu)

Monen haastatteluun osallistuneen maahanmuuttajan mielestä lasten kasvatus Suomessa on liian löysää ja joustavaa. Haastateltavien puheesta välittyi se, että lasten tulisi heidän näkemyksen mukaan kunnioittaa vanhempiaan.

” joo joo, no iso ero esimerkiksi jos ajatellaan vanhempien ja lasten suhteita että Venäjällä enemmän, eliikka venäläisiä vanhempia enemmän määrää lapsia. Et mä sanoin mun poika on kasvatettu niin et mä sanon sä teet se, ja sit, se ilman keskustelua, se keskustelu loppu siinä, että käsky enemmän käsky.” (5, ryhmähaastattelu)

*”Lasta meidän kulttuurissa täytyy kuunnella vähemmän. Hänen täytyy kunnioittaa vanhempia, elää heidän suunnitelman mukaan...”
(3, ryhmähaastattelu)*

Eräs haastateltava kertoo, miten perheen suomalainen isä oli antanut pojalleen remmiä kerran, kun poika oli sylkäissyt kaveria naamaan. Haastateltava eli maahanmuuttajapuoliso oli jonkun ajan päästä saanut kutsun sosiaalitoimistoon ja lastensuojelu oli tehnyt myös kotikäynnin. Haastateltava kertoo kuitenkin, että hänestä oli hyvä, että mies antoi remmiä, koska poika muisti se vielä kauan eikä tehnyt toista kertaa samaa virhettä. Huomion arvoista

tässä tapauksessa oli, että haastateltava oli kutsuttu sosiaalitoimistoon ja hänelle oli kerrottu, miten Suomessa ei saa lasta ruumiillisesti kurittaa, vaikka tapauksessa remmin antaja oli ollut perheen suomalaistaustainen isä.

”Hän sai kerran kunnan opetus että se ei saa tehdä noin, ja ajatella edelleenkin he muistaa se, ja mun mielestä tämä tommonen että silittää silittää, ei aina voi silittää...” (5, ryhmähaastattelu)

Vaikka niin moni haastateltava arvosteli suomalaista lastenkasvatuskulttuuria liian löysäksi, niin toisaalta monen haastateltavan mielestä lasten kasvatusta Suomessa oli kuitenkin helpompaa ja vapaampaa kuin lähtömaassa. Moni haastateltava arvosti lapsen vapautta ilmaista itseään Suomessa. Moni kuvaili, että lähtömaassa lapsilla ei ollut samanlaisia oikeuksia kuin Suomessa.

”Ykkös asia mulle on lapset. Jos lapsilla on kaikki hyvin...on kaikki kunnossa. Suomessa lapsilla vapaus olla ja käydä koulu... Siksi mä olen täällä ja siksi mä tulinkin Suomeen, koska mä ajattelin lapsia, sen takia. Se on tärkeää... Lapset ykkös asia.” (9, yksilöhaastattelu)

Yhteisyyssuhteista haastateltavat kertoivat paljon hyvinvointiin, arjen kansalaisuuden toteutumiseen ja kotoutumiseen liittyviä ja vaikuttavia asioita. Työnteon ja varsinkin työyhteisön merkitys korostui myös yhteisyyssuhteista puhuttaessa. Haastateltavat pitivät tärkeänä myös uuden kotimaan kielen ja kulttuurin oppimista sekä korostivat yhteisen ymmärryksen löytymistä. Perheen yhdessäolo oli myös merkityksellistä yhteisyyssuhteista puhuttaessa. Perheenyhdistämisen onnistuttua elämän kuvattiin muuttuneen helpommaksi. Aineiston perusteella moni kaipasi kattavampaa läheisverkostoa ympärilleen. Varsinkin lapsiperheiden vanhemmat kokivat olevansa melko yksinäisiä ja olisivat kaivanneet läheisten apua lasten kasvatusta – ja hoitotehtävään. Moni haastateltava koki lähtömaassaan olleen yhteisöllisempää kuin Suomessa. Tämä saattaa johtua myös siitä, että monella heistä ei todennäköisesti ole montaa lähisukulaista Suomessa. Yhteisöllisyydestä puhuttaessa positiivisiksi asioiksi nimettiin läheisten apu, varsinkin lasten hoidossa. Negatiivisiksi asioiksi yhteisöllisyydestä puhuttaessa mainittiin yhteisön tai suvun liika kontrollointi

7.3 Itsensä toteuttaminen (Being)

Allardtin (1980, 46) mukaan itsensä toteuttaminen on tärkeä osa yksilön hyvinvointia. Itsensä toteuttamista on monenlaista. Arjen kansalaisuuden toteutuminen liittyy myös siihen, miten yksilö kokee voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä ja miten hän pystyy toteuttamaan itseään (Vuori 2015, 395). Lähes jokaisesta haastattelusta nousi esiin koulutus ja työ itsensä toteuttamisen muotona. Moni haastateltava korosti työssä oppimisen olevan tehokkain tapa oppia uutta yhteiskuntaa ja kotoutua. Työntekoon liitettiin myös tunne siitä, että itse saavuttaa elantonsa. Melkein kaikissa haastatteluissa, joissa puhuttiin työnteosta, mainittiin myös, että Suomessa on vaikea päästä kiinni työelämään ja saada palkkatyötä. Haastatellut maahanmuuttajat tiedostavat, että ensin on osattava kieltä ja hankittava koulutus, jotta on mahdollisuus työhön. Haastateltavat kertoivat, että heillä on mahdollisuus usein päästä työharjoitteluun, mutta palkkatyötä on vaikea löytää.

” Oppiminen, se oppii työn kautta, sitten ei tarvi edes hakea ammattia, hän maksaa veroja ja itse elättää. Suomessa vaikee pääsee työhön, vaikee pääsee ammattiin, korkeakouluun, ei mitään kaikki on jotenkin rajotettua, muu maa helpompi.” (3, ryhmähaastattelu)

” Mutta kuitenkin haluan mennä töihin, mutta se on niin hankalaa, työharjoittelu aina onnistuu...joo, välillä koulutuksessa kurssilla ja sitten välillä työharjoittelussa, mutta aina se on luvan voi työharjoitteluun tervetuloa, mutta ei ole työtä.” (6, ryhmähaastattelu)

Haastateltavat pääsääntöisesti pitivät Suomen sosiaaliturvaa riittävänä, mutta kuten alla olevasta lainauksesta käy ilmi, tarvitaan myös kannustusta yrittää eteenpäin, eikä jäädä sosiaaliturvan varaan liian kauaksi.

” Päättäjät on hyvä, ne ajattelee, että ihmisen on hyvä, ihan sama kuka se on Suomessa, jossa ne elää. Heiän täytyy tietää, että hyvinvointi on, että ihmisellä on kaikki mitä hän tarvitsee, työ, koulutus. Myöskin valtio mieltii, että ihmiset hyvinvointi on semmonen ett, hyvinvointivaltio tarkoittaa silleen että valtio

elättää ihmisiä, sille on hyvä, mutta myös pitää työntää eteenpäin, että ihmiset tekee jotain, opiskelee, tekee työtä.” (3, ryhmähaastattelu)

Aineistosta löytyi myös paljon kuvailua siitä, että itsensä toteuttamista peilattiin myös lasten kautta. Moni vanhempi kuvasi, että mikäli lapset voivat hyvin on kaikki hyvin. Itsensä toteuttamista kuvattiin myös vanhemmuuden kautta.

” Silloin kun on päivä, että näkee mun lapsesta että menee kaikki hyvin, silloin minä uskon, että olen hyvä isä.” (2, ryhmähaastattelu)

”Mä sanon näin, että kun minää nään että kun mun poika on kasvanut isoksi ja hän tekee elämässä jotakin, sitten mä nään mä olen hyvä äiti ja pojasta on tullut kelpo ihminen.” (2, ryhmähaastattelu)

Aineiston mukaan moni haastateltava koki Suomessa lapsilla olevan enemmän mahdollisuuksia toteuttaa itseään kuin lähtömaassa. Moni kertoi haluavansa lapsilleen paremman lapsuuden ja elämän kuin mitä heillä oli lähtömaassa aikanaan ollut.

” Minun lapset ei tarvitse tehdä mitä muut päättävät...He tekevät mitä haluavat, kuten suomalaiset. Mä tarkotan just sitä opiskelua ja kaikkea, tehdä jotain ja harrastaa, mitä ne haluavat, he voivat tehdä. Se vapaus, se on tosi tärkeä minulle. Minulla ei ole itse ollut se ja haluan saada lapsille se.” (9, yksilöhaastattelu)

” että meidän lapset saa parempi elämä kuin me...” (5, ryhmähaastattelu)

Eräs äiti kuvasi, miten Suomessa itsensä toteuttamista mitataan suorituksin jo lapsesta lähtien. Äidin mukaan toisaalta riittää, kun lapsi on onnellinen, mutta samaan aikaan lapselle asetetaan valtavasti paineita suoriutua.

” Jokaisen yhteiskunta tavallaan... täällä Suomessa ehkä nähdään se silleen että kun lapsi kasvaa onnelliseksi ni se riittää, taas tämmösesä suoritusyhteiskunnassa, missä pitää aina suoriutua, sun pitää olla paras koulussa, sun pitää tehdä sitä tätä, sulla pitää olla aikataulu niinku täyteen

spiikattu, nii se tekee susta paremman ihmisen, mitä ei sitte välttämättä oo sitä.” (5, ryhmähaastattelu)

Aineistosta ilmeni, että osa haastateltavista kokivat toimijuutensa vanhempana olevan jokseenkin rajoittunutta. Moni koki, että he eivät lastensa vanhempina voi tai uskalla toteuttaa itseään ja kasvatuseriaatteitaan.

” Niin ja se, että lapsi kun käy päiväkodissa ja sitten koulussa ne oppii että niillä niinkun, niillä on oikeus tehdä mitä vaan, se niinkun on vähän hankala kun kotona on niinkun, jos sanot jotain niin sanotaan et nyt jos niinkun haluut tehdä jotain mun pitäis soittaa poliisille tai tohon, elikkä tää on vähän hankala Suomessa et pysty sanomaan sun lapselle mitä sun on pakko tehdä.”

(4, yksilöhaastattelu)

” Ne ottaa vaan meiltä se oikeus oikeesti kasvattaa meiän lapsi ihan se pitää, tuntuu että lasta se on ihan jätetty vaan sinne, lapsella on oikeus enemmän ku vanhemmilla.” (4, yksilöhaastattelu)

Aineistosta löytyi myös maahanmuuttajien kokemuksia siitä, että heidän tapaa kasvattaa lapsiaan arvostellaan tai he kokevat, että heitä syyllistetään, jos lapsen kanssa tulee jotain ongelmia.

”Hankala sitten tuo ihan semmonen paine että mitä osasin tehdä oikein että se lapsi ei menisi pilalle. Jos minä, minä käytän oma, oma tapa, ei kaikki, jotenki tuntuu että Suomessa niillä on ihan väärä käsitys siitä meiän kasvatuksesta, ne ajattelee että maahanmuuttaja osaa vaan lyödä lasta, ei ne osaa muuta, ei nii, ei.” (4, yksilöhaastattelu)

” jos minulla on lapsen kanssa ongelma, ne syyttävät, että minä olen tehnyt jotakin...” (2, ryhmähaastattelu)

” Suomessa sanotaan, ei huutaa lapsia, ei lyödä, tottakai ei kukaan halua lyödä oma lapsi, mutta lapsi pitää ymmärtää että vanhemmat halua hänen parasta.” (3, ryhmähaastattelu)

Yhdessä haastattelussa haastateltava nainen kertoi, miten oli ottanut monen vuoden Suomessa oleskelun jälkeen, juuri muutama viikko ennen haastattelua, omassa kulttuurissaan tärkeän hunnun pois päästään. Hän kertoi sen kuvastavan juuri vapautta ja sitä, että hän saa päättää itsenäisesti omista asioistaan. Haastateltavan kertomuksesta välittyi myös se, miten hän halusi omille lapsilleen hunnun poistamisella välittää viestiä siitä, että ihmisellä, sukupuoleen katsomatta, on oikeus päättää omista asioistaan ja toteuttaa itseään.

H: ”Kerroit, että otit jokin vähän aikaa sitten hunnun pois päästäsi pysyvästi. Kerrotko hieman siitä?”

9: ” Joo, se liittyy siihen... itse määrään. Mun oli pakko, meidän maassa...meillä vain miesten puoli, meidän perheessä sanoo ja sun oli pakko pitää sen päällä. Nyt minä tässä Suomessa haluan olla sama kuin te...haluan olla vapaa.”

H: ”Eli se liittyy vahvasti mielestäsi tuohon itse omista asioista päättämiseen. Koetko niin?”

9: ” Kyllä, se on vapaata.”

(9, yksilöhaastattelu)

Aineistosta välittyi myös se, että haastateltavat kokivat oman kulttuurin tärkeäksi ja halusivat säilyttää ja siirtää sitä eteenpäin myös lapsilleen. Haastateltavat kuitenkin pitivät tärkeänä oppia ja omaksua myös uutta, suomalaista kulttuuria. Monesta haastattelusta välittyi se, että omaa kulttuuria säilytettiin niiltä osin, jotka sopivat suomalaiseen ympäristöön.

”On hyvä, että lapsi oppii ihminen joka juuresta kasvanut tai mistä on lähtenyt, se opettaa pohjan sille, ei tarvitse opettaa tiettyjä koraanin juttuja, vaan sillee myös kulttuurisesti” (3, ryhmähaastattelu)

”Säilytän kulttuurista niitä, jotka sopivat tänne Suomeen ja niitä, jotka eivät sovi... en tarvitse, en säilytä.” (9, yksilöhaastattelu)

”En koskaan halua unohtaa omaa kulttuuria. Se on sydämessä. On tärkeä muistaa omaa, mutta myös oppia muita kulttuureja.” (8, yksilöhaastattelu)

Aineistosta näkyi se, että haastateltavat toivoivat oppivansa suomalaista kulttuuria. Haastateltavien puheista sai käsityksen siitä, että he kunnioittavat suomalaisia tapoja ja kulttuuria. Osa haastateltavista koki, että heillä on tavallaan velvollisuus oppia suomalaista kulttuuria.

” Minun pitää tietää suomalainen kulttuuri, koska minä olen täällä. Ei kenenkään pidä oppia sun kulttuuri...” (2, ryhmähaastattelu)

Eräs haastatteluun osallistunut äiti kuvasi tilannetta, jossa hänen lapselleen oli naurettu, koska lapsi oli ollut virpomassa suomalaisen kulttuuriperinteen mukaisesti. Tämä esimerkki osoittaa tavallaan myös, että kotoutuminen on kaksisuuntaista, maahanmuuttajien ja valtaväestön kesken tapahtuvaa.

” Kerran mun tyttö meni virpomaan sillee, tää kylä, kaikki tuntee, koska hän on syntynyt täällä. Sitten se joku täti tuli mulle vastaan ja sanoi, hei se on naurava tyttö, minä nähnyt, eikö teillä islam uskonto? Mä sanoin on meillä islam uskonto, mutta meillä on myös Suomi kulttuuri. Lapset ei voi kieltää.” (3, ryhmähaastattelu)

Eräs haastateltava vanhempi kertoi, että hänen lastaan on koulussa opetushenkilöstön toimesta nimitelty rasistisesti. Tällainen rasismi estää lasta toteuttamasta itseään. Lapsen vanhempi oli ollut asiasta yhteydessä kouluun ja rasistinen nimittely oli välittömästi loppunut.

”Nykyään mä kuulin myös koulussa monet opettajat kutsuu lapsia neekeriksi.” (3, ryhmähaastattelu)

Tämän ylläolevan esimerkin kaltaista rasismipuhetta ei ilmennyt muissa haastatteluissa. Vain muutama haastatteluihin osallistunut maahanmuuttaja kertoivat kokemuksistaan, joissa viranomaiset niin sanotusti niputtavat heitä kansalaisuuden perusteella. Tällaisesta niputtamisesta voidaan puhua, kun viranomaiset ajattelevat kaikkien samaa kansallisuutta olevien maahanmuuttajien olevan samanlaisia ja käyttäytyvän samalla tavalla. Aineistossa

kaksi haastateltavaa nostivat esiin kokemuksensa siitä, että kunnan palveluissa työskentelee työntekijöitä, joilla on negatiivinen asenne maahanmuuttajia kohtaan.

” Ne kattoo, että se on sieltä maasta ja se on huono ihminen, ei ole. Se on iso ongelma, ei saa laittaa kaikkia yhteen.” (2, ryhmähaastattelu)

” Jos tavalliset ihmiset vihaa sua, ei se haittaa koska ei tee mitään, mutta jos työntekijä tai sellaista joka on pääasia, vihaa sua, ei se asia mene eteenpäin vaan se asia menee pahaan päin.” (2, ryhmähaastattelu)

Itsensä toteuttaminen on yksi tärkeä hyvinvoinnin ja uuteen kotimaahan kotiutumisen edellytys. Itsensä toteuttamista ovat muun muassa osallistuminen ja vaikuttaminen itseään ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan. Arjen kansalaisuuden toteutumiselle itsensä toteuttaminen on perustavaa laatua oleva edellytys. Itsensä toteuttamista haastateltavat kertoivat tapahtuvan muun muassa koulutuksen ja työn kautta. Muutama haastateltu toi esiin myös sen, miten syrjintä saattoi haitata itsensä toteuttamista. Itsensä toteuttamisen ulottuvuudessa puhuttiin siitä, miten lapsille toivottiin parempaa tulevaisuutta kuin mitä itsellä on ollut. Tässä hyvinvoinnin ulottuvuudessa puhuttiin yllättävän paljon lastenkasvatukseen liittyvistä asioista. Haastateltavat kertoivat siitä, miten lapsilla on enemmän mahdollisuuksia toteuttaa itseään Suomessa kuin lähtömaassa. Toisaalta aineistosta löytyi myös puhetta lasten kasvatuksesta siitä näkökulmasta, että vanhemmat eivät voi toteuttaa itseään vapaasti vanhempina, vaan he kokevat, että heidän vanhemmuuttaan arvostellaan. Osallistumalla tutkimushaastatteluihin voidaan ajatella tutkimukseen osallistuneiden myös toteuttaneen itseään ja saaneensa äänensä kuuluviin.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Aineistostani löytyi hyvin vastauksia tutkimuskysymykseeni ja tarkentaviin tutkimuskysymyksiini. Allardtin hyvinvointiteoria sopi tutkielmaani ja se auttoi minua myös rajaamaan tutkielmaani, joka olisi muutoin saattanut paisua ja rönsyllä vielä paljon enemmän.

Johdannossa sekä yhteisyysuhdeluvussa esittelin aineistostani lainauksen, jossa haastateltava puhuu itsestään ”*omassa lautasessa*”. Haastateltavan esittämän kielikuvan ”*omasta lautasesta*” voi tavallaan ajatella kuvaavan maahanmuuttajan hyvinvointia, arjen kansalaisuutta tai kotoutumista, jotka koostuvat monista eri palasista. Kielikuva herätti kiinnostukseni pohtia, mitä osia maahanmuuttajien lautasessa on ja mitä siellä tulisi olla, jotta arjen kansalaisuus, hyvinvointi arjessa ja kotoutuminen uuteen maahan toteutuisivat. Tämän tutkielman edellisessä luvussa, 7. Maahanmuuttajien kokemuksia arjesta ja hyvinvoinnista, esiteltiin ainakin osa ”*lautasen*” palasista.

Tutkielmani aineiston mukaan maahanmuuttajat kokevat Suomen turvallisenä ympäristönä ja yhteiskuntana asua ja elää sekä kasvattaa lapsiaan. Haastateltavat viihtyivät pääsääntöisesti hyvin Suomessa. Aineistosta välittyi monien kohdalla se, että Suomi koettiin ainoaksi kotimaaksi ja heillä ei ollut enää muita kotimaita, joihin palata. Aineistosta ilmeni, että monesti maahanmuuttajilla on heikko taloudellinen tilanne. Haastateltavat kuvailivat taloudellista tilannettaan heikoksi, mutta kohtuulliseksi, jolloin heillä on rahaa välttämättömiin asioihin, mutta ei mihinkään ylimääräiseen.

Jaana Vuori (2012, 239–240) tarkasteli kotoutumisen käsitettä laajemmin kuin lain näkökulmasta ja totesi, että kotoutumista tapahtuu kaikissa paikoissa, joissa maahanmuuttajat asioivat. Itse ajattelen samoin, että kotoutumista uuteen kotimaahan tapahtuu maahanmuuttajan arjessa aina siellä missä hän kulloinkin on. Siksi minua kiinnosti tässä tutkielmassa nimenomaan maahanmuuttajien kokemus arjesta ja hyvinvoinnista. Kokemus omasta arjesta ja omassa arjessa toimiminen liittyvät vahvasti arjen kansalaisuuden käsitteeseen.

Nykyinen kotoutumislaki ja kotoutumisen käytännöt suosivat yksilöllisiä kotoutumisprosesseja. Vaihtoehtona saattaisi toimia yhteisöllisempi työote. (Vuori 1012, 262.) Tutkielmani tulokset tukivat Vuoren ajatusta yhteisöllisemmästä työotteesta kotoutumisessa. Monet haastateltavat ilmaisivat lähtömaassa esimerkiksi lastenkasvatuksen tapahtuvan yhteisöllisemmin. Aineistosta sai käsityksen, että maahanmuuttajat toivovat yhteisöllisempää yhteisöä kotoutumisensa ja arkensa tueksi. Aineistosta välittyy se, että maahanmuuttajien avuntarve arjessa on isompaa kuin mihin viranomaisverkosto yltää. Maahanmuuttajat kuvailivat saavansa myös vertaistukea toisilta maahanmuuttajilta ja osa kuvaili olevansa valmiita auttamaan muita myöhemmin maahan saapuneita maahanmuuttajia, koska tietävät, miten yksin maahanmuuttaja tuntee olevansa maahan saavuttuaan. Yhteisöstä saattaisi löytyä paljon vielä tuntematonta potentiaalia, sekä valtaväestön että maahanmuuttajaväestön keskuudesta, jo maahan saapuneiden sekä maahan vielä saapuvien maahanmuuttajien kotoutumista tukemaan.

Entzinger ja Biezeveld (2003, 44) totesivat, että vaikka maahanmuuttajien kotoutumista uuteen yhteiskuntaan voidaan koettaa julkisen vallan keinoin tukea ja tehostaa, on liberalistisessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa viranomaisten miltei mahdotonta täydellisesti ohjata kotoutumisprosessia, joten he totesivat maahanmuuttajan kotoutumisen lopulta olevan melko yksilöllinen prosessi. Vaikka tutkielmani tulosten valossa pidän yhteisöllisyyttä yhtenä kotoutumisen, osittain vielä valjastamattomana voimavarana, niin tiedostan, että kotoutumista uuteen kotimaahan tapahtuu myös hyvin yksilöllisesti ja eritahtisesti.

Kotoutumiseen vaikuttavat monet asiat, kuten se miten valmis yksilö on ottamaan uutta tietoa vastaan ja oppimaan uusia taitoja uudessa kotimaassa. Tähän valmiuteen ottaa vastaan ja oppia uutta, saattavat vaikuttaa muun muassa yksilön psyykkinen hyvinvointi ja yleinen terveydentila. Psykkiseen ja yleiseenkin terveydentilaan haastateltavista moni kuvaili vaikuttavan, sen mikä on perheenyhdistämisen tilanne. Monet yksin maahan saapuneet perheen jäsenet kuvailivat hyvinvointinsa kohentuneen, kun saivat perheensä yhdistettyä. Perheenyhdistämisestä puhuttiin jokaisessa hyvinvoinnin ulottuvuudessa. *Elintason ulottuvuudessa* puhuttiin perheenyhdistämisen vaikutuksista taloudelliseen tilanteeseen ja terveyteen. *Yhteisyysuhteen ulottuvuudessa* perheenyhdistäminen mainittiin puhuttaessa läheisverkostosta ja yhteisöllisyydestä. *Itsensä toteuttamisen ulottuvuudessa*

perheenyhdistämisen nähtiin vaikuttavan omaan osallisuuteen ja toimintakykyyn. Tarve perheenyhdistämiseen liittyy useimmin pakolaisena maahan saapuneisiin perheen jäseniin. Aineiston pohjalta voidaan todeta, että maahanmuuttajan hyvinvoinnin, arjen kansalaisuuden toteutumisen ja kotoutumisen kannalta olisi äärettömän tärkeää, että perheen yhdistäminen onnistuisi. Tärkeää olisi myös, että perheenyhdistämisprosessia saataisiin nykyistä nopeammaksi ja sujuvammaksi.

Entzinger ja Biezeveld (2003, 5) jakoivat tutkimuksessaan kotoutumisen uuteen yhteiskuntaan neljään ulottuvuuteen, joista neljäs eli viimeinen ulottuvuus sisälsi vastaanottavan yhteiskunnan asenteet maahanmuuttajia kohtaan. Myös tämän tutkielman aineistosta selvisi, että kotoutumiseen vaikuttavat vastavuoroisesti yhteiskunnan suhtautuminen maahanmuuttajiin sekä myös maahanmuuttajan oma suhtautuminen uuteen yhteiskuntaan.

Tutkielmani tulokset ovat samansuuntaisia myös Marja Peltolan tutkimustulosten kanssa. Peltola (2014, 111) totesi, että hänen haastattelemillaan maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on mahdollisuus, kouluttauduttuaan ammattiin, saavuttaa yhteiskunnassa parempi sosioekonominen asema kuin heidän vanhemmillaan. Hänen tutkimukseensa osallistuneet maahanmuuttajavanhemmat toivoivat lapsilleen parempaa elämää kuin mitä itse olivat saavuttaneet. Omassa aineistossani monet maahanmuuttajavanhemmat kertoivat, että ovat lasten vuoksi muuttaneet Suomeen. Vanhemmat sanoittivat paljon toivettaan, että lapset saisivat opiskella ja pärjätä paremmin kuin mihin heillä itsellään on ollut mahdollisuus.

Peltola (2014, 268) kuvasi haastattelemiensa vanhempien kuvanneen lähtömaassa omanneensa keskiluokkaisen taustan, joka oli ristiriidassa heidän Suomessa omaavaansa sosioekonomiseen asemaansa, jossa muun muassa perheen taloudellinen tilanne on haavoittuva. Omasta aineistostani nousi esiin samanlaisia vertailevia kuvailuja perheen lähtömaassa ja Suomessa eletyn taloudellisen tilanteen välillä. Aineistossa oli kuvailua, jossa kerrottiin perheen isän olleen lähtömaassa hyvässä työssä ja saaneen hyvää palkkaa, mutta Suomessa mies oli työtön ja perheen tulotaso oli laskenut huomasti.

Jaana Vuoren (2012, 240–241) tutkimustuloksista kävi ilmi, että kotoutumistyötä tekevät ammattilaiset kategorisoivat asiakkaat eri etnisiin tai kansallisiin ryhmiin. Ammattilaiset kuitenkin tiedostivat, että kategorisoinnin lisäksi asiakkaisiin yksilöinä tutustuminen on

välttämätöntä, jotta työssä voi onnistua. Ammattilaisille maahanmuuttajuus oli eräänlainen ryhmäidentiteetti, joka ei kuitenkaan vielä kerro siitä, millaisia ihmisiä maahanmuuttajiin kuuluu. Tällainen ryhmäidentiteetti antaa tilaa ihmisten välisille erilaisuuksille. Omassa aineistossani muutama maahanmuuttaja kuvailivat toivettaan, että ammattilaiset kohtaisivat heidät yksilöinä, eikä vain kulttuurinsa tai kansallisuutensa edustajina. Muutama haastateltava kertoi kohdanneensa ammattilaisen tai viranomaisen taholta epäluottamusta kansallisuutensa vuoksi, jolloin he joutuivat mielestään todistelemaan omaa asemaansa. Aineistoni maahanmuuttajista osa toivoi myös, että mikäli ammattilaisia joku asia heidän kansallisuuteen tai kulttuuriin liittyen askarruttaa, että ammattilaiset uskaltaisivat suoraan kysyä tai ottaa asian puheeksi. Maahanmuuttajavanhemmat kuvailivat pahimmiksi tilanteita, jolloin he huomaavat, että heitä epäillään jostain tai esimerkiksi heidän vanhemmuuttaan kyseenalaistetaan, mutta asiaa ei oteta puheeksi. Maahanmuuttajat toivoivat avoimuutta ja yhteistyötä varsinkin lastensa asioissa yhteistyötahojen kanssa.

Maahanmuuttajaperheiden vanhempien ja lasten väliset ristiriidat liitetään tutkimuksissa monesti eritahtiseen akkulturaatioon. Akkulturaatiolla tarkoitetaan lasten ja vanhempien eriaikaista kotoutumista, jolloin yhteinen ymmärrys osittain puuttuu. Tämä aiheuttaa vanhemmissa epävarmuutta, jolloin heidän auktoriteettinsa lastensa silmissä saattaa heikentyä. Tämä saattaa ilmetä myös toisin päin eli vanhemmat asettavat entistä tiukempia rajoja lapsilleen. (Peltola 2014, 274.) Löysin aineistostani maahanmuuttajavanhempien kuvailuja siitä, miten suomalaisilla lapsilla on paljon oikeuksia, mutta ei mitään velvollisuuksia. Muutama vanhempi myös kuvasi tilanteita, joissa olivat joutuneet ojentamaan lastaan ja joutuneet selittämään ja puolustamaan jälkepäin kasvatustapaansa neuvolassa tai lastensuojeluviranomaisille. Maahanmuuttajavanhempien haastatteluista ilmeni, että he odottivat lapsiltaan vanhempien kunnioittamista enemmän kuin ajattelivat suomalaisten vanhempien odottavan omilta lapsiltaan.

Arjen toiminnalla on merkitystä hyvinvoinnin kokemukseen. Ansiotyö on iso osa arjen toimintaa, jolla on suuri merkitys koettuun hyvinvointiin. Ansiotyö takaa taloudellista pärjäämistä ja rytmittää arkea. (Raijas 2011, 250–263.) Niemelän (2009, 219) toiminnallisuus ja hyvinvointiteorian mukaan tekemisen puute, kuten työttömyys, on yksilölle erittäin haitallista hyvinvoinnin näkökulmasta, jolloin yksilö saattaa kokea olevansa hyödytön. Huomattavaa on, että työnteko mainittiin tämän tutkielman analyysiosion jokaisessa hyvinvoinnin ulottuvuudessa. Tutkielmani aineiston mukaan

maahanmuuttajat haluaisivat tehdä palkkatyötä. Palkkatyön hyvinvointia lisääviksi tekijöiksi haastateltavat määrittivät taloudellisen tilanteen kohentumisen, työyhteisön sosiaalisen merkityksen, kielen nopeamman oppimisen ja itsensä kokemisen hyödylliseksi sekä yksilön tasolla että yhteiskunnalle. Haastatteluista nousi esiin maahanmuuttajien kokemus työnteon merkityksestä arjen hyvinvoinnille. Työntekoa pidettiin saavuteltavana asiana ja koettiin, että kielitaito tulisi omata ensin ja se auttaisi työpaikan saamisessa. Haastateltavat tiedostivat myös, että tarvitaan koulutusta ammattiin, jotta olisi paremmat mahdollisuudet työllistyä. Monet haastatelluista kuvasivat työssä oppimista kaikista mieluisammaksi tavaksi oppia kieltä ja yhteiskunnan toimintatapoja.

Vuoren (2012, 261) mukaan kotoutumistyötä ei edistä rasismista vaikeneminen. Tässä tutkielmassa koetin nostaa esiin myös maahanmuuttajien kokemuksia syrjinnästä. Kun Sotkasiira ja Haverinen (2014, 117) kuvasivat löytäneensä omasta tutkimusaineistostaan paljon kuvailua kaikenlaisesta maahanmuuttajien syrjinnästä, taas tämän tutkielman aineistosta löytyi mielestäni yllättävän vähän kokemuksia syrjinnästä. Tähän vaikutti varmasti se, että vain kahdessa haastattelussa asiaa kysyttiin suoraan. Syrjintäkokemusten vähyyteen saattoi vaikuttaa myös se, ettei haastateltavat mahdollisesti halunneet tuoda esiin negatiivisia asioita haastattelijalle. Aineistosta löytyneet syrjintäkokemukset liittyivät viranomaisten niin sanottuun niputtamiseen, eli viranomaisten oletuksiin siitä, että tietyn kansallisuuden omaavat henkilöt ovat samanlaisia ja käyttäytyvät samalla tavalla. Syrjintäkokemuksiin liitin myös kokemukset, joissa oli kohdattu syrjintää työelämässä, terveydenhoidossa ja koulussa. Muutamasta haastattelusta nousi esiin, että maahanmuuttajat kokivat, että heitä syyllistettiin esimerkiksi siitä, miten he kasvattavat lapsiaan. Ajattelen, että tämä syyllisyys lastenkasvatustavasta saattaa olla jotain, mikä ei välttämättä liity maahanmuuttajuuteen, vaan samanlaisia kokemuksia saattaisi löytyä myös valtaväestön edustajilta.

9. POHDINTA

Tutkielmani tavoitteena oli tavoittaa kohderyhmäni eli maahanmuuttajien omia kokemuksia arjesta ja hyvinvoinnista sekä saada tällä tavalla myös heidän äänensä kuuluviin. Niin arjen kansalaisuus, yksilön hyvinvointi kuin kotoutuminenkin perustuvat kaikki ainakin osittain, yksilön omaan kokemukseen, joten kokemuksen tavoittelu aineistosta on mielestäni hyvin perusteltua tässä tutkielmassa. Tavoite on sekä fenomenologiselle tutkimukselle ominaista että myös mielestäni sosiaalityön perimmäisen ideologian mukainen.

Sosiaalityö perustuu ihmisoikeuksiin ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteisiin, jotka on kirjattu kansainvälisiin yleissopimuksiin (Kananaja 2007, 19). Sosiaalityön maailmanjärjestö (International Federation of Social Workers) määritteli vuonna 2000 sosiaalityön hyvinvointityöksi ja asetti sen päämääräksi kansalaisten hyvinvoinnin lisäämisen. Yhteiskunnan arvot, etiikka ja normit vaikuttavat kansalaisten hyvinvointiin. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on toimia kansalaisten sosiaalisten oikeuksien toteutumisen varmistajana. (Niemelä 2011, 13.) Sosiaalityön on oltava yhteiskunnan heikoimmassa asemassakin olevien puolella ja pitää huolta siitä, että kaikille toteutuvat ihmisoikeudet, tasa-arvo ja ihmisarvoinen elämä (Törrönen 2012, 184).

Sosiaalityön tehtävää määriteltäessä voidaan todeta, että sosiaalityö on luonteeltaan myös muutostyötä eli tähtää aina jonkinlaiseen muutokseen. Sosiaalityöllä pyritään parantamaan ihmisten sosiaalisia oloja ja helpottamaan vaikeita elämäntilanteita. Sosiaalityön tarkoituksena on voimaannuttaa heikkoja ja parantaa heidän toimintaedellytyksiä, osallisuutta ja elämänhallintaa. (Kananaja 1997, 18.) Sosiaalityön tavoitteena on yhteiskunnan ja sen yksilöiden kokonaisvaltainen hyvinvointi. Hyvinvointia tavoitellakseen on sosiaalityön keinoin kitkettävä köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. (Törrönen 2012, 183–184.)

Sosiaalityön tavoitellessa ihmisten hyvinvointia on sen kiinnitettävä, myös tieteenalana, erityisesti huomiota niihin tekijöihin, joilla on vaikutusta ihmisten hyvinvoinnille ja sen toteutumiselle. Sosiaalityön tutkimus keskittyy siis tutkimaan tekijöitä, joilla edistetään ihmisten hyvinvointia, mutta tärkeää on myös tutkia ihmisten hyvinvoinnin vajeita

aiheuttavia tekijöitä. (Niemelä 2009, 224–225.) Sosiaalitieteistä löytyy paljon hyvinvointitutkimusta liittyen palvelu- ja etuusjärjestelmien toimijuuteen, mutta vähemmän sellaista tutkimusta, joka liittyy yksilön kokemuksiin hyvinvoinnista (Törrönen 2012, 188). Siten ajattelen, että tutkielmalleni oli, niin sanotusti, tilausta sosiaalityön ja sosiaalitiiteen näkökulmasta.

Tutkielmani teossa olin kompastua aineistoni kanssa useaan otteeseen. Näin tutkielmani viimeisiä rivejä kirjoittaessani voin kuitenkin ilokseni todeta, että tutkimuksen loppuvaiheessa olin lopulta todella tyytyväinen saamaani aineistoon. Aluksi hämmennystä mielessäni aiheutti se, että aineistoni koostui toista tutkimusta varten kerätyistä haastatteluista. Suurin pelkoni oli, että en saa tarpeeksi vastuksia tutkimuskysymyksiini, kun en ole itse suunnitellut haastatteluiden teemoja tai runkoa. Tästä syystä päätin tehdä itse lisää haastatteluja, joihin mietin tarkasti teemat ja rungon. Toteutettuani kaksi omaa teemahaastattelua, saatoinkin todeta niistä löytyvän ihan samoja asioita kuin valmiina saamastani aineistosta ja päätin, että aineistoni oli siten riittävän rikas ja kattava. Huomasin, että läpi aineiston toistuivat samat teemat. Näin tutkimukseni loppuvaiheessa voin todeta, että onneksi tein kovasti töitä sen eteen, että saatoinkin lopulta hyväksyä aineistoni, jotta en jäänyt jossittelemaan tai miettimään millaista aineistoa ja tietoa olisin voinut omalla teemahaastattelulla saada aikaan.

Fenomenologiselle tutkimukselle on ominaista se, että omassa tutkimuksessa esiin nousseet tulokset ovat ensisijaisia. Tutkimuksen katsotaan onnistuneen, mikäli se auttaa ymmärtämään tutkittavaa asiaa paremmin kuin tutkimuksen alussa. (Laine 2015, 49.) Fenomenologisesta viitekehuksesta tarkasteltaessa voin pitää tutkielmaani hyvin onnistuneena. Tutkielmani kertoo maahanmuuttajien aidoista kokemuksista ja opin itse paljon tutkielman edetessä maahanmuuttajien arjesta ja siitä mistä osatekijöistä heidän hyvinvointinsa muodostuu. Onnistuneen tutkielmastani tekee mielestäni myös se, että pystyin tarkastelemaan omia tutkielmani tuloksia suhteessa aiempiin tutkimuksiin.

Aiemman tutkimustiedon, jota omat tutkielmani tulokset vahvistivat, on perheenyhdistämisellä suuri vaikutus maahanmuuttajien hyvinvointiin, arkeen ja toimintakykyyn. Perheenyhdistäminen on perheelle monella tavalla rankka prosessi. Perheenyhdistäminen vaatii perheenkokoajalta paljon voimavaroja ja resursseja, niin taloudellisia kuin henkisiä. Perheenyhdistämisprosessit ovat nykyisellään pitkiä ja perheet

joutuvat elämään siten pitkiä aikoja raastavassa epätietoisuudessa. Perheenkokoajalla on jatkuva huoli lähtömaahan tai ulkomaille jääneestä perheestään. Perheenyhdistämiseen liittyvät jatkotutkimusaiheet olisivat tarpeellisia ja ajankohtaisia. Perheenyhdistämisprosessia tulisi kehittää ja sen käsittelyä tulisi nopeuttaa. Käsittelyaikojen nopeutuminen auttaisi maahanmuuttajia todennäköisesti myös kotoutumaan nopeammin. Mielenkiintoista olisi myös tutkia muun kuin primääriperheen yhdistämisen vaikutuksia maahanmuuttajien hyvinvoinnille.

Maahanmuuttajien kotoutumista kehitettäessä olisi tutkielmani tulosten perusteella hyvä entistä enemmän kiinnittää huomiota työn tekemisen merkitykseen kotouttamista edistävänä tekijänä. Työssä oppimisen merkitys tulisi nostaa isompaan rooliin kotoutumiskeskusteluihin. Mieli-pidepalstoilta ja sosiaalisesta mediasta valitettavan usein välittyy ihan väärä kuva maahanmuuttajista työtä vieroksuvana ja laiskana ihmisryhmänä. Itse en ole kotoutumistyötä tehdessäni montaakaan kertaa tavannut maahanmuuttajaa, joka ei haluaisi tehdä työtä. Melkein jokainen tapaamani maahanmuuttaja kertoo ensimmäiseksi kotoutumisesta puhuttaessa, että työ auttaisi heidän perhettään, taloudellista tilannettaan ja kotoutumistaan uuteen kotimaahan parhaiten. Voitaisiinko kotoutumistoimiin ottaa mukaan esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan malliin rakennettu kotouttava työtoiminta? Tähän liittyvät kysymykset olisivat oiva jatkotutkimuskohde.

LÄHTEET

Ager, Alastair & Strang, Alison. 2008. Understanding Integration. A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*. 21:2. 166–191.
<https://academic.oup.com/jrs/article-lookup/doi/10.1093/jrs/fen016> . Viitattu 2.4.2017.

Al-Baldawi, Riyadh. 2014. Migration och anpassning. Den okända resan. Studentlitteratur AB, Lund.

Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling Ismo. 2005. Olemme muuttaneet – Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos ja kotipuu. <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/f8234c0ef47c1b2a9d79830c38cdc56e/1488625639/application/pdf/490819/Olemmemuuttaneet.pdf> . Viitattu 8.5.2016.

Allardt, Erik. 1980. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Wsoy. Helsinki.

Andrijasevic, Rutvica. Acts of Citizenship as Methodology. Teoksessa: Isin, Engin & Saward, Michael. 2013. Enacting European Citizenship. Cambridge University press. 47-65. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=Gx5n-LfcuuwC&oi=fnd&pg=PA47&dq=acts+of+citizenship&ots=aYnFBqDS90&sig=CtlMFzQsDoX6Ry5GIVIAfgKDrU&redir_esc=y#v=onepage&q=acts%20of%20citizenship&f=false . Viitattu 5.12.2016.

Anis, Merja. 2006. Lastensuojelun ammattilaisten tulkintoja maahanmuuttajasosiaalityöstä. *Janus* 14 (2), 109–126.

Anis, Merja. 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat – Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008. Väestöliitto. Helsinki. Väitöskirja.

Berry, J. W. 2011. Integration and Multiculturalism: Ways towards Social Solidarity. Papers on Social Representations. Vol.20. 2.1–2.21.

http://www.psych.lse.ac.uk/psr/psr2011/20_02.pdf . Viitattu 29.12.2016.

Entzinger, Han & Biezeveld, Renske. 2003. Benchmarking in Immigrant Integration. European Research Center on Migration and Ethnic Relations (ERCOMER). Erasmus University Rotterdam.

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.574.7992&rep=rep1&type=pdf>

Viitattu 29.12.2016.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Hammar-Suutari, Sari. 2009. Asiakkaana erilaisuus – Kulttuurien välisen viranomaistoiminnan etnografia. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos. Väitöskirja.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-303-2/urn_isbn_978-952-219-303-2.pdf . Viitattu 4.3.2017.

Heidegger, Martin. 2007. Oleminen ja aika. Suom. Kupiainen, Reijo. Vastapaino. Tampere.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.

Husserl, Edmund. 1995. Fenomenologinen idea: Viisi luentoa. Suom. Himanka, Juha & Hämäläinen, Janita & Sivenius, Hannu. Loki-kirjat. Helsinki.

IFSW. 2014. International Federation of Social Work. General meeting. Melbourne 2014.

<http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/> . Viitattu 28.1.2017.

Isin, Engin. 2007. Theorizing Acts of Citizenship. 15–43.

http://www.lancaster.ac.uk/fass/doc_library/sociology/Isin_theorizing_acts_of_citizenship.pdf . Viitattu 14.4.2017.

Kananoja, Aulikki. 1997. Murros on mahdollisuus. Sosiaalityön selvityshenkilön raportti. Raportteja 211. Stakes. Helsinki.

Kananoja, Aulikki. 2007. Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo & Laiho, Kristiina & Sarvimäki, Pirjo & Karjalainen, Pekka & Seppänen, Marjaana. Sosiaalityön käsikirja. Tietosanoma Oy. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 17–23.

Karvonen, Sakari & Kauppinen, Timo. 2009. Kuinka Suomi jakautuu 2000-luvulla? Hyvinvoinnin muuttuvat alue-erot. Yhteiskuntapolitikka 2009, 74 (5). 467–486. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101103/karvonen.pdf?sequence=1> . Viitattu 29.1.2017.

Karvonen, Sakari & Moisio, Pasi & Simpura, Jussi. 2009. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. THL. Yliopiston kirjapaino. Helsinki. [http://thl32-
kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/80047/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f.pdf?sequence=1#page=21](http://thl32-
kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/80047/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f.pdf?sequence=1#page=21) Viitattu 30.10.2016.

Katisko, Marja. 2011. Kansalaisuus työyhteisöjen arjessa. Maahanmuuttajien kertomuksia työelämästä. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2011:9. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/28004/kansalai.pdf?sequence=1> Viitattu 4.5.2016.

Kuula, Arja & Tiitinen, Sanni. 2010. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere.

Laine, Timo. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä. 29–51.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>. Viitattu 24.1.2017

Löytty, Olli. 2005. Toiseus. Teoksessa: Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Vastapaino. Tampere. 161–189.

Maahanmuuttovirasto – lehdistötiedotteet.

http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/migri_2014_oleskelulupia_yli_20_000_kansalaisuuden_sai_8_500_57699. Viitattu 27.2.2017.

Maahanmuuttovirasto – 2014 tilastot.

http://www.migri.fi/download/57700_2014_tilastograafit.pdf?f03c7637b1fed188. Viitattu 27.2.2017.

Maahanmuuttovirasto – 2015 tilastot.

http://www.migri.fi/download/64996_Tilastograafit_2015_valmis.pdf?724c8a61c55bd488. Viitattu 27.2.2017.

Maahanmuuttovirasto – tilastot 2/2016 – 1/2017

<http://tilastot.migri.fi/#decisions> . Viitattu 2.3.2017.

Mammon, Reet. 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25818/9789513941420.pdf> . Viitattu 6.11.2016.

Marshall, T.H. 1950. Citizenship and Social Class. Teoksessa: Pierson, Christopher & Castles, Francis. 2006. The Welfare State Reader. Second edition. Polity Press. 30–31.

https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=kSwy6f0PghMC&oi=fnd&pg=PA30&dq=marshall+citizenship&ots=bDKxTZbdcH&sig=W1PIyy1AKx7sbjgPZBV26bDoQAI&redir_esc=y#v=onepage&q=marshall%20citizenship&f=false . Viitattu 27.11.2016.

Maslow, Abraham. 1943. A Theory of Human Motivation. Psychological Review. Vol 50, No 4, 370–396. <https://docs.google.com/file/d/0B-5-JeCa2Z7hNjZINDNhOTEtMWNkYi00YmFhLWl3YjUtMDEyMDJkZDEwNWRm/edit> .

Viitattu 21.11.2016.

Niemelä, Pauli. 2009. Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa: Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja. 2009. Sosiaalityö ja teoria. PS-kustannus. Jyväskylä. 209–236.

Niemelä, Pauli. 2011. Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana. Teoksessa: Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja. 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja. PS-kustannus. 13–43.

Niiranen, Vuokko. 1997. Kuntalaisten osallistuminen ja kunnallinen demokratia. Teoksessa: Kivinen, Kinnunen, Niiranen & Hyvärinen. 1997. Kuntalaisten arviot ja osallisuus sosiaali- ja terveystalouteihin. Kuopion yliopiston julkaisuja. E Yhteiskuntatieteet 45, Kuopio.

Nikander, Pirjo. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa: Ruusuvaara, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere. 432–445.

Peltola, Marja. 2014. Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 147, tiede. Unigrafia. Helsinki. Väitöskirja.

Pentikäinen, Marja. 2005. Loputon matka – Vietnamlaisien ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta. Työpoliittinen tutkimus. Työministeriö. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.

<https://multikult.files.wordpress.com/2008/05/loputon-matka-vietnamlaisien-ja-somalialaisten-kertomuksia-pakolaisuudesta-tutkimus.pdf> . Viitattu 14.7.2016.

Perttula, Juha (2000) Kokemuksesta tiedoksi: fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. Teoksessa Tiuhonen Eila (toim.) Kasvatus. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 5/2000. Jyväskylä. 428–442.

Pessi, Anne Birgitta & Seppänen, Marjaana. 2011. Yhteisöllisyys. Teoksessa: Saari, Juho. 2011. Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki university press. Gaudeamus. Helsinki.

- Pyykkönen, Miika. 2007. Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä. Väitöskirja.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13323/9789513928728.pdf> . Viitattu 1.1.2017.
- Raijas, Anu. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa: Saari, Juh. 2011. Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki university press. Gaudeamus. Helsinki.
- Rask, Shadia & Paavonen, Anna-Marie & Lilja, Eero & Koponen, Päivikki & Suvisaari, Jaana & Halla, Tapio & Koskinen, Seppo & Castaneda, Anu. 2016. Primääriperheestä erossaolo on yhteydessä somalialais- ja kurditaustaisten maahanmuuttaja-aikuisten hyvinvointiin ja kotoutumiseen Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 81:3. 273–287.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130701/YP1603_Raskym.pdf?sequence=2 . Viitattu 2.4.2017.
- Rastas, Anna. 2005. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa: Ruusu vuori, Johanna & Tiittula, Liisa. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino. Tampere.
- Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusu vuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere. 9–36.
- Ruusuvuori, Johanna. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa: Ruusu vuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere. 424–431.
- Saari, Juh. 2011. Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki university press. Gaudeamus. Helsinki.
- Sisäasiainministeriö. Maahanmuuton vuosikatsaus 2012.
http://www.migri.fi/download/43811_43667_Maahanmuuton_tilastokatsaus2012_web.pdf?c9871b9022f2d088 . Viitattu 27.2.2017.

Sotkasiira, Tiina & Haverinen Ville-Samuli. 2014. Battling for citizenship. A Case study of Somali settlement in Lieksa, Finland. Nordic Journal of Migration Research. 2016. 6 (2). 115–123. <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/njmr.2016.6.issue-2/njmr-2016-0014/njmr-2016-0014.xml> . Viitattu 21.11.2016.

Sotkasiira, Tiina. 2017. Inklusiota kiihdyttämässä. Havaintoja kotouttamisen kentältä. Teoksessa: Eskelinen, Teppo & Harjunen, Hannele & Hirvonen, Helena & Jokinen, Eeva. 2017. Tehostamistalous. SoPhi34. Jyväskylän yliopisto. 120–139. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/53297/Tehostamistalous.pdf?sequence=1> . Viitattu 2.4.2017.

Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija. 2012. Sosiaalityön haasteet – Tukea ammattilaisen arkeen. PS-kustannus. Juva.

Tiainen, Tarja. 2014. Haastattelu tietojenkäsittelytieteen tutkimuksessa. Tampereen yliopisto. https://www.uta.fi/sis/reports/index/R25_2014.pdf . Viitattu 18.7.2016.

Tonttila, Tuula. 2006. Vammaisen lapsen äidin vanhemmuuden kokemus sekä lähiympäristön ja kasvatuskumppanuuden merkitys. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19986/vammaise.pdf?sequence=1> . Viitattu 30.12.2016.

Tovatt, Caroline. 2013. Att avkoda systemets regler – Nyanlända invandrares berättelser om mötet med etableringen. Länsstyrelsen i Södermanlands län. 2013 (19). http://www.lansstyrelsen.se/sodermanland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2013/rapport-2013-19_Tovatt.pdf . Viitattu 8.5.2016.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Hansaprint oy. Vantaa.

Turtiainen, Kati. 2009. Kertomuksia uuden kynnyksellä – luottamuksen rakentuminen kiintiöpakolasiten ja viranomaisten välillä. Janus 17 (4), 329–345.

Turtiainen, Kati. 2012. Possibilities of trust and recognition between refugees and authorities - Resettlement as a part of durable solutions of forced migration. University of Jyväskylä. Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41130/978-951-39-4912-9_2012.pdf?sequence=1 . Viitattu 7.6.2016.

Turtiainen, Kati & Hiitola, Johanna. 2015. Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille - Ammattilaisten ja perheiden kokemuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Konserni. 68/2015. https://www.tem.fi/files/44226/TEMjul_68_2015_web_17112015.pdf . Viitattu 17.1.2016.

Työ- ja elinkeinoministeriö – kotouttaminen. http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotoutumista_edistavat_toimenpiteet/kotoutumissuunnitelma/laatimisen_aikataulu_ja_suunnitelman_kesto . Viitattu 24.1.2017.

Törrönen, Maritta. 2012. Sosiaalityö ja arkinen hyvinvointi. Vastavuoroisuuden dialektiikka. Janus. 20 (2). 182–191. http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:WLhDjRyxJKIJ:scholar.google.com/+sosiaalityö+hyvinvointi&hl=fi&as_sdt=0,5 . Viitattu 27.11.2016.

Vuori, Jaana. 2012. Arjen kansalaisuus, sukupuoli ja kotouttamistyö. Teoksessa: Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu. Monikulttuurisuuden sukupuoli: Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere University Press. Tampere. 235–262. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8726-2> . Viitattu 22.11.2016.

Vuori, Jaana. 2015. Kotouttaminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. Julkari 80 (4), 395–404. <https://www.julkari.fi/handle/10024/129563> Viitattu 16.1.2016.

Väestöliitto. Koonnut Väestöntutkimuslaitos / Anneli Miettinen. Päivittänyt Väestöntutkimuslaitos / Juhani Salo. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/ . Viitattu 27.2.2017.

LIITE 1, suostumuslomake

SUOSTUMUS

Olen tekemässä sosiaalityön Pro gradu-tutkielmaa liittyen maahanmuuttajien kotoutumiseen, arjen kokemuksiin ja hyvinvointiin. Haastateltavan tunnistamista edesauttavat tiedot sitoudun pitämään salassa. Haastateltavan henkilöllisyyttä, asuinpaikkakuntaa tai muuta tietoa, josta haastateltavan saattaa tunnistaa, ei paljasteta tutkimusraportissa. Haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

Tämä suostumus allekirjoitetaan kahtena kappaleena, joista toinen annetaan haastateltavalle ja toinen jää haastattelijalle.

Paikka ja päivämäärä:

Minulle, haastateltavalle, on kerrottu tutkimuksen tarkoitus, miten haastatteluani käytetään ja suostun haastatteluun.

Haastateltavan allekirjoitus:

Haastattelijana lupaan noudattaa tieteelliselle tutkimukselle ominaisia eettisiä periaatteita ja yllä kuvaamani haastatteluaineiston käsittelyyn liittyviä asioita.

Haastattelijan allekirjoitus:

LIITE 2, haastattelun runko

HAASTATTELUN TEEMAT

Perustiedot:

Sukupuoli:

Ikä:

Kansallisuus:

Koska saapunut Suomeen:

Koska saanut oleskeluluvan:

1) Elintaso (Having):

- asuminen: missä, kenen kanssa
- toimeentulo: mistä elanto, koulutus, työtilanne
- Fysiologiset tarpeet + terveys
- asuinympäristö: viihtyisyystekijät

MITEN KOKEE ELINTASONSA?

2) Yhteisyyssuhteet (Loving)

- sosiaaliset suhteet
- kielelliset valmiudet, yhteisymmärrys
- yksilön tarpeet, tarve kuulla johonkin, olla pidetty
- Yhteisöllisyys?

MITEN KOKEE YHTEISYYSSUHTEENSA?

3) Itsensä toteuttaminen (Being)

- Miten mahdollista vaikuttaa omiin asioihin?
- MITEN KOKEE TOTEUTTAVANSA ITSEÄÄN? (Mikä on haastateltavan ajatus itsensä toteuttamisesta, miten hän kuvailee itsensä toteuttamista -> eri kulttuureissa itseään toteutetaan eri tavoin, esim. saavutukset)

4) Mahdolliset toiseuden kokemukset

- vieraantumisen
- rasismi, syrjintä

KOKEEKO OMASSA ARJESSAAN JA MISSÄ/MILLAISISSA TILANTEISSA?

LIITE 3, haastattelujen koodit

Koodi:	Selitys:
1	ryhmähaastattelu, johon osallistui somali- ja turkkilaistaustaisia äitejä
2	ryhmähaastattelu, johon osallistui somali-, armenialais- virolais- ja thaimaalaistaustaisia lasten vanhempia
3	ryhmähaastattelu, johon osallistui somalitaustaisia äitejä
4	yksilöhaastattelu, johon osallistui kiinalaistaustainen äiti
5	ryhmähaastattelu, johon osallistui afgaani-, kongolais- ja turkkilaistaustaisia äitejä
6	ryhmähaastattelu, johon osallistui venäläistaustaisia äitejä
7	yksilöhaastattelu, johon osallistui somalialaistaustainen äiti
8	yksilöhaastattelu, johon osallistui somalialaistaustainen äiti
9	yksilöhaastattelu, johon osallistui ingushialaistaustainen äiti